

Kontinuum Světové školy:

průvodce, tipy a inspirace

světová
škola

Kontinuum Světové školy:

průvodce, tipy a inspirace

Autorský tým: Magdalena Fiřtová, Petra Skalická, Kateřina

Sobotková, Kristýna Svatá

Odborné posouzení: Lenka Broukalová, Marta Veselá

Jazyková korektura: Romana Hrdličková

Grafická úprava: Štěpán Kyncl, Perfect Planet

Tisk: Calamarus, s. r. o.

Upozornění:

Generická maskulina použitá v této publikaci označují zástupce a zástupkyně všech pohlaví.

© Člověk v tísni, o. p. s., Praha, 2021

Všechna práva vyhrazena.

ISBN 978-80-7591-055-4

Vznik tohoto materiálu byl finančně podpořen z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí České republiky v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

Co je Kontinuum Světové školy

Kontinuum Světové školy je metodickou pomůckou, která nabízí širokou plejádu cílů a strategií pro systematické zdokonalování již zapojených pedagogů a vedení Světových škol. Detailně definované cíle jsou rozvíjeny na třech úrovních: školy-učitele-žáků. Kombinací těchto úrovní Kontinuum směřuje k celoškolnímu přístupu k výuce globálních rozvojových témat.

Pro zjednodušení můžeme přirovnat Kontinuum ke zdravému a živému stromu, jehož kořeny čerpají základní poznání o světě, jenž nás obklopuje, z mnoha různých předmětů. Tyto znalosti se vzájemně propojují v kmeni tvořeném cíli a tématy GRV, kde se otevírá prostor pro rozvoj kompetencí žáků v pěti základních oblastech Světové školy.

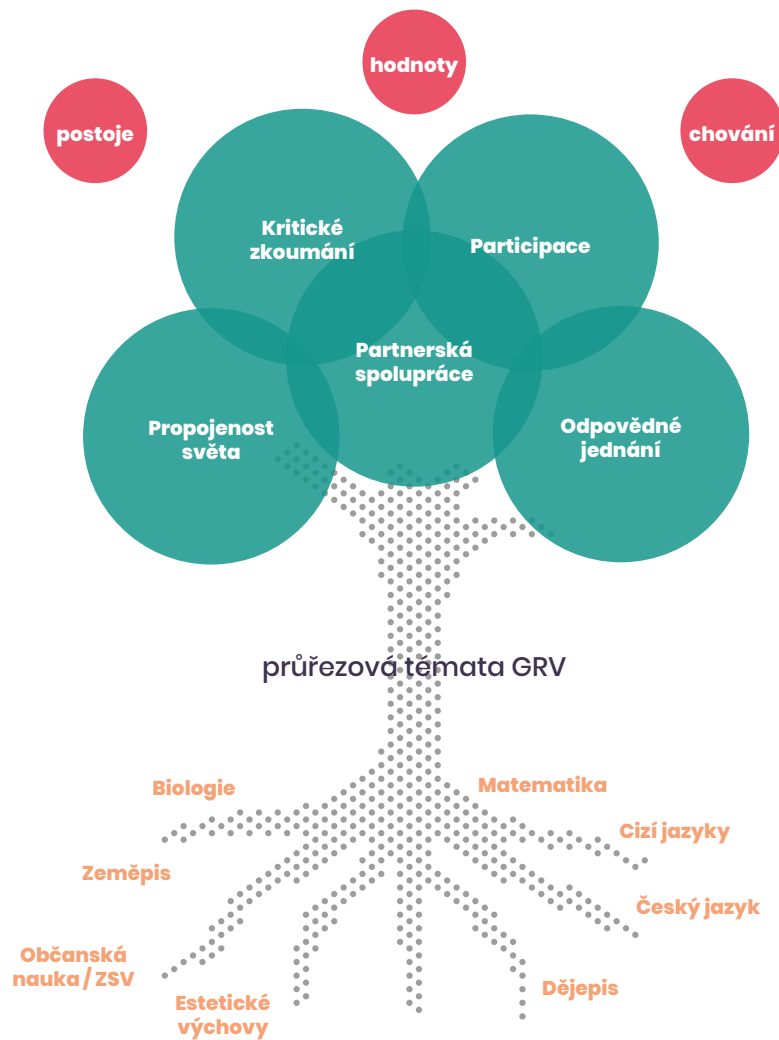
Pro roky 2015–2030 definovalo OSN 17 cílů udržitelného rozvoje.¹ Pro zjednodušení Kontinuum seskupuje tyto cíle do následujících oblastí:

- propojenost světa a vzájemná závislost
- identita a rozmanitost
- životní prostředí a udržitelný rozvoj
- lidská práva
- mír a řešení konfliktů

Vycházíme z přesvědčení, že na pomyslném stromě dozrávají plody v podobě formování a rozvíjení hodnot, postojů a chování žáků. Globální rozvojové vzdělávání (GRV) má za cíl pomoci žákům najít vlastní místo ve společnosti, pomáhat jim akceptovat odpovědnost, kterou jako jednotlivci mají za fungování demokratické společnosti, a posílit v nich potřebu aktivně se zapojit do ochrany životního prostředí a vzájemnou solidaritu s lidmi v tíživé životní situaci. Žáci si zvědomují, že problémy, kterým lidé čelí na lokální úrovni, jsou hluboce propojeny s problémy globálními, které prožívají lidé v jiných oblastech planety.

1 | OSN, Cíle udržitelného rozvoje (SDGs), dostupné www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs

Strom Kontinua Světové školy

Co všechno Kontinuum cílí rozvíjet

- Zvědavost
 - Posílené vědomí vlastní identity
 - Sebedůvěru
 - Samostatnost v rozhodování a jednání
 - Citlivost k sociální spravedlnosti a rovnosti
 - Citlivost k životnímu prostředí
 - Hodnotovou rozmanitost
 - Respekt k lidem a lidským právům
 - Víru, že lidé a jejich aktivita mohou přinést změnu
 - Motivaci k participaci
 - Podporu sociální inkluze
 - Spolupráci na řešení problémů
 - Empatii
 - Solidaritu
 - Angažovanost
 - Otevřenost
 - Schopnost formulace postojů s ohledem na etický rozměr aktuálních otázek
-

Velký silný strom je krásný, ale potřebuje ke svému růstu prostor a čas. Na druhou stranu i malý strom může dávat plody. Kontinuum nabízí zapojeným školám a pedagogům svobodu a prostor k růstu. Není totiž důležité rozvíjet všechny kompetenční oblasti najednou, každý rok si můžete vybrat, v jaké oblasti se chcete posouvat, které strategie vás zaujmou a tím směrem se zaměřit. Možná váš strom stojí v kamenité půdě a obtížně se ve vaší škole daří rozšiřovat povědomí o GRV mezi další kolegy. Nezoufejte, i s chudším kořenovým systémem lze vrůstat do hloubky a čerpat odtud živiny pro pokračování Světové školy.

Stejně jako živý strom i Kontinuum má být živoucím společenstvím, komunitou čínorodých škol a jejich pedagogů, kteří věří ve význam globálního rozvojového vzdělávání pro úspěch svých žáků v propojeném světě. Získání titulu Světové školy stojí totiž na počátku objevování GRV jako celoživotního vzdělávacího procesu, v němž komunita zapojených Světových škol může pokračovat ve vzájemném sdílení, obohacování, povzbuzování a pomoci při dalším rozvoji kompetencí svých učitelů i žáků.

Pedagogové jako průvodci a koordinátoři žáků, kteří jsou nejvýznamnějšími aktéry v rozvoji projektu Světové školy, se mohou vzájemně inspirovat, učit a předávat si nejlépe fungující zkušenosti pro motivaci svých žáků. Pro zapojené školy proto nabízíme pravidelné online kabinety a živá setkání.

Komu je Kontinuum určeno?

Školám a vyučujícím, kteří již získali titul Světová škola a chtějí se zdokonalovat ve výuce globálních a rozvojových témat, stát se aktivní součástí komunity Světových škol a vzájemně sdílet inspiraci z dobré praxe ostatních škol.

Školy, které ještě nezískaly ocenění Světová škola a přihlášily se nově do programu, mohou v Kontinuu najít inspiraci pro svou cestu k získání titulu.

Jak pracovat s Kontinuem Světové školy?

Způsob práce s Kontinuem se přizpůsobuje potřebám jednotlivých vyučujících a podmínkám na každé škole. Neexistuje žádný jediný doporučený postup. Tento průvodce nabízí především inspiraci, jaké metodiky a zdroje lze využít pro vlastní cestu ke zlepšení výuky globálních témat.

„Je úplně jedno, jestli jsem se toho více naučila ze zeměpisu či dějepisu, jestli ten či onen vyučující byl lepší, hlavně že jsem se naučila chovat.“
Žákyně ZŠ Maleč

z praxe

oblast

Vyberte si oblast, na kterou se chcete zaměřit. Oblasti Kontinua vycházejí z kritérií, s nimiž jste se seznámili při získávání titulu Světová škola, a z principu základní triády uč se – zjišťuj – jednej:

- Porozumění propojenému světu
- Kritické zkoumání
- Partnerská spolupráce
- Participace
- Odpovědné jednání

perspektiva

Zvažte, z jaké perspektivy vidíte prostor pro rozvoj vaší Světové školy. Kontinuum nabízí kombinaci tří různých perspektiv v rozvoji GRV, přičemž největší účinek přichází, pokud se vzájemně doplňují a podporují:

Kontinuum školy ukazuje vedení i zaměstnancům, jak se rozvíjet jako celek, jak podporovat své zaměstnance i žáky, aby touto cestou šli.

Kontinuum učitele lze použít jako nástroj pro své sebehodnocení i jako nástroj pro plánování dalšího pedagogického rozvoje.

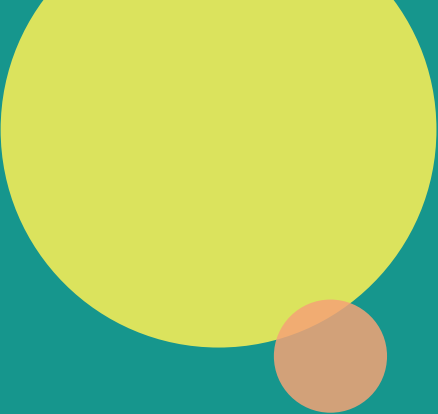
Kontinuum žáka strukturovaně definuje, čeho může žák díky globální rozvojové výuce postupně dosáhnout.

důrazy

Vyberte si ze spektra kritérií v každé oblasti, které je možné rozvíjet na třech různých úrovních podle stupně vlastní pokročilosti. V každé oblasti nabízí tato příručka užitečné praktické tipy a příklady dobré praxe vzešlé z návrhů dlouholetých a zkušených učitelů Světových škol.

Pro pedagogy a školy cílící na systematičnost ve zdokonalování se ve výuce GRV nabízí Kontinuum autoevaluační nástroj, s nímž mohou na počátku každého roku do Kontinua vstoupit, zhodnotit výchozí stav a naplánovat nadcházející školní rok. Sebehodnotící nástroj pak pomáhá k systematické reflexi a zhodnocení tohoto úsilí.

Porozumět propojenému světu

Porozumění propojenosti
současného globálního světa
a vědomí přijímání rozmanitosti je
nutným předpokladem pro utváření
udržitelného světa.

- U školy je důraz kladen na průřezové zakotvení GRV ve škole, na orientaci školy v podpoře výuky ke globálním tématům a na kontinuální vzdělávání pedagogů v oblasti GRV.
- U učitele je důraz kladen na porozumění problematice GRV ze strany učitele, na orientaci učitele v informačních a metodických zdrojích GRV, dále na systematické zařazování různých témat GRV do výuky a práci se společenskými stereotypy.
- U žáka je důraz kladen zejména na porozumění souvislosti mezi lokálním a globálním, na reflektování rozmanitosti mezi lidmi, kulturami a místy v blízkém okolí i ve světě. Dále na vnímání dopadů nerovností ve světě a na práci se stereotypními představami.

a) porozumění propojenému světu: škola

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Škola vede žáky k porozumění propojenosti globálního rozvojového vzdělávání a lokálních problémů. GRV je přirozenou součástí výuky a života ve škole.	A. 1.1. škola GRV je zahrnuto v jednom nebo ve dvou vyučovacích předmětech v závislosti na osobní iniciativě učitelů.	A. 1.2. škola GRV je součástí alespoň tří předmětů, ve kterých je rozvíjeno jako průřezové téma u různých věkových skupin žáků, odehrává se i v některých dalších školních aktivitách.	A. 1.3. škola GRV je chápáno jako průřezové a je vyučováno napříč většinou předmětů u všech věkových skupin žáků, vzdělávací koncepce GRV je zakotvena ve školním vzdělávacím programu.
Škola se orientuje v možnostech (finančních a metodických), jak aktivně GRV zařazovat do výuky.	A. 2.1. škola Škola se v možnostech metodické a finanční podpory GRV (MŠMT, MZV, NPI, obce, neziskové organizace) orientuje pouze pasivně.	A. 2.2. škola Škola aktivně sleduje možnosti metodické a finanční podpory GRV.	A. 2.3. škola Škola má koordinátora GRV, který aktivně sleduje možnosti vzdělávání v GRV a sladuje začlenění GRV do výuky a života školy.
Pedagogové školy jsou podporováni v dalším vzdělávání v oblasti GRV.	A. 3.1. škola Škola dává prostor učitelům, kteří mají zájem o GRV školení. Případně nabídky na vzdělávání škola přeposílá pedagogickému sboru.	A. 3.2. škola Škola aktivně motivuje pedagogický sbor ke zvyšování kvalifikace v oblasti GRV.	A. 3.3. škola Škola aktivně motivuje pedagogy ke zvyšování kvalifikace v oblasti GRV. Škola podporuje učitele, kteří se věnují GRV a vzdělávají se v něm, aby alespoň jednou ročně uskutečňovali školení zaměřené na GRV pro své další kolegy ve škole.
Škola reflektuje význam podpory rozmanitosti, tolerance a solidarity, jejich důležitost aktivně komunikuje dovnitř i navenek školy.	A. 4.1. škola Škola nebrání učitelům a žákům v rozvoji postojů otevřenosti vůči rozmanitosti (sociální a kulturní) a solidarity s lidmi v obtížných podmínkách.	A. 4.2. škola Otevřenost vůči rozmanitosti (sociální i kulturní) a potřeba solidarity s lidmi v obtížných podmínkách je aktivně a promyšleně zahrnuta ve sdílené vizi školy, v koncepčních dokumentech.	A. 4.3. škola Škola aktivně hledá způsoby, jak motivovat učitele k začleňování nových metod výuky rozvíjejících respekt vůči rozmanitosti a solidaritu s lidmi v obtížných podmínkách.

a) porozumění propojenému světu: učitel

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Učitel se sám orientuje v problematice GRV, dokáže obecně i na příkladech objasnit propojenost světa.	A. 1.1. učitel Učitel dokáže popsat, co je GRV a jaké jsou cíle GRV, orientuje se ve vybraných tématech GRV.	A. 1.2. učitel Učitel se v základu orientuje v zásadních tématech GRV, ve vybraných tématech i do hloubky. Dokáže identifikovat oblasti pro mezipředmětovou spolupráci.	A. 1.3. učitel Učitel rozumí problematice GRV do hloubky. Chápe GRV jako základ pro rozvoj dovedností a podporu pro vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni se aktivně podílet na řešení lokálních a globálních problémů.
Učitel se orientuje v informačních a metodických zdrojích GRV a vhodně je využívá.	A. 2.1. učitel Učitel k výuce GRV využívá zdroje, které mu byly poskytnuty nebo ke kterým se náhodně dostal. Při přípravě kriticky vyhodnocuje používané zdroje a metody.	A. 2.2. učitel Učitel pro výuku GRV využívá získané zdroje (materiály, publikace) a též vyhledává další vhodné aktuální zdroje. Stále tak obohacuje a aktualizuje svoji/školní/učitelskou knihovnu o zdroje ke GRV.	A. 2.3. učitel Učitel pro výuku GRV vytváří i vlastní metodické materiály a využívá různé zdroje včetně cizojazyčných, ať už z vlastního zájmu, nebo z důvodu, že jeho existující zdroje nejsou dostačující.
Učitel efektivně a kvalitně začíná výuku GRV do výuky i života školy.	A. 3.1. učitel Učitel příležitostně zařazuje do své výuky vybrané cíle a témata GRV.	A. 3.2. učitel Učitel zohledňuje cíle a témata GRV v učebních plánech. Přednostně si vybírá méně složitá témata.	A. 3.3. učitel Učitel vědomě začíná výuku do učebních plánů i složitá a kontroverzní témata GRV.
Učitel efektivně pracuje se společenskými stereotypy.	A. 4.1. učitel Učitel si uvědomuje roli společenských stereotypů, dokáže popsat, co jsou stereotypní představy ve výuce GRV, jak se reprodukuji, a umí identifikovat své vlastní stereotypy.	A. 4.2. učitel Učitel žákům příležitostně představuje fungování stereotypních představ, propojuje je s historickými i současnými příklady, fungováním reklamy apod.	A. 4.3. učitel Učitel pravidelně a vědomě pracuje se stereotypními představami ve výuce GRV. Skrze kritickou reflexi a diskusi učitel vede žáky k dovednosti formulace stereotypů a identifikaci vlastních stereotypů o druhých a o světě.

a) porozumění propojenému světu: žák

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Žák vnímá současný svět jako propojený celek a prokazuje porozumění vzájemným závislostem ve světě.	A. 1.1. žák Žák uvádí příklady propojenosti ve světě. Vychází z toho, co ho obklopuje, co používá, co zná, co zažívá, co sleduje (místa, lidé, výrobky, činnosti, události). S dopomocí nachází souvislosti mezi poznatky získanými v různých předmětech/oblastech vzdělávání.	A. 1.2. žák Žák sám přichází na souvislosti a vzájemné závislosti ve světě, vyvozuje, jak ovlivňují životy lidí a stav prostředí různých míst ve světě (příčiny a následky, historický vývoj). Využívá a propojuje poznatky z různých předmětů/oblastí vzdělávání.	A. 1.3. žák Žák pojmenovává a posuzuje příležitosti, jaké jemu samotnému i společnosti přináší propojenost světa, a rizika, která z propojenosti vyplývají.
Žák reflektuje rozmanitost mezi lidmi, kulturami a místy v blízkém okolí i ve světě.	A. 2.1. žák Žák zkoumá svou vlastní identitu, poznává lépe sám sebe a pozoruje rozdíly mezi sebou a lidmi ve svém blízkém okolí (třídě, rodině, obci).	A. 2.2. žák Žák pozoruje rozmanitost mezi lidmi, kulturami a místy ve svém blízkém okolí a ve světě. Hledá společné charakteristiky a upozorňuje na ně.	A. 2.3. žák Žák otevřeně přijímá rozmanitost mezi lidmi, kulturami a místy a posuzuje její příležitosti pro sebe i pro společnost.
Žák reflektuje nerovnost (sociální a ekonomickou) ve vztahu k naplňování Cílů udržitelného rozvoje.	A. 3.1. žák Žák přichází s příklady konkrétních situací nedostatku, ekonomického a sociálního vyloučení a s dopomocí učitele se snaží identifikovat jejich příčiny.	A. 3.2. žák Žák posuzuje, jaký má nerovnost (sociální a ekonomická) vliv na kvalitu života, a zamýšlí se nad tím, jaký to má vliv na fungování celé společnosti.	A. 3.3. žák Žák přirozeně identifikuje nerovnosti ve světě i ve svém okolí, dává je do souvislosti s udržitelnou budoucností, pojmenovává konkrétní řešení potřebná k naplnění Cílů udržitelného rozvoje.
Žák identifikuje své stereotypní představy o světě a dokáže s nimi pracovat.	A. 4.1. žák Žák se s pomocí učitele seznamuje s existencí stereotypních představ v oblasti globálních rozvojových témat.	A. 4.2. žák Žák se učí identifikovat, jak informace a zkušenosti ovlivňují a formují jeho stereotypní představy o druhých lidech a o světě.	A. 4.3. žák Žák rozpoznává vlastní stereotypy, na druhé lidi a dění ve svém okolí nahlíží z více perspektiv.

Přínosy výuky globálních témat v lokálním prostředí

žákům

- Pochopit skutečné propojení světa – tedy spojitosti mezi tím, co je osobní, místní, národní a globální s jejich každodenní prací a životním stylem, dopady spotřebního chování na lidi a místa jinde na světě aj.
- Pochybovat nad zažitými pohledy a kriticky nahlížet na stereotypy.
- Odkrývat své vlastní hodnoty a postoje z pohledu společenské spravedlnosti, solidarity a globální zodpovědnosti a zjišťovat, jaký mají dopad na ostatní. Naslouchat, porozumět a respektovat různé pohledy, kulturní a jiné rozličnosti.
- Získat dovednosti, které jim umožní postavit se proti nespravedlnosti, předsudkům a diskriminaci.
- Rozvíjet sebedůvěru, sebeúctu, schopnost analýzy, komunikace, spolupráce a řešení konfliktů.
- Zlepšovat motivaci, schopnost širšího učení a myšlení a dosahování lepších výsledků ve škole.
- Schopnost starat se o sebe, své okolí i o planetu a rozvíjet empatii, respekt a aktivní zájem o ostatní, se kterými ji sdílejí.

učitelům

- Schopnost připravit děti a mladé lidi na výzvy, které je čekají v životě v rychle se měnícím světě (jako např. klimatické změny nebo mezinárodní soupeření o stále více omezenější zdroje).
- Zvyšovat vlastní znalosti globálních témat, propojenosti a komplexní podstaty světa a přemýšlet, jak tyto otázky začleňovat do výuky. Získávat větší jistotu a schopnost vytvářet živé a poutavé lekce a vyučovací hodiny.
- Motivovat a zvýšit jejich entusiasmus a kreativitu díky lepší schopnosti zapojit žáky do výuky skrze skutečná témata a zvýšit jejich zanícení pro věc.
- Otevírat příležitosti ke spolupráci s kolegy uvnitř školy (i z jiných škol) a sdílet zkušenosti a dobrou praxi.
- Rozvíjet odbornost učitelů, jejich praxi a profesi.

škole

- GRV není jeden předmět ve výuce, mělo by prostupovat celým vzdělávacím programem a utvářet tak charakter školy. Škola zahrnutím globálních témat oživí celé kurikulum a může učinit i z těch obávaných předmětů takové, které podněcují zvědavost a zapojení na straně žáků – jako např. objevování matematiky prostřednictvím fair trade.
- V GRV byly vyvinuty participativní metody, které podporují aktivní učení žáků. Existuje množství znalostí a materiálů, které škola může využívat a které si osvojily mezioborový přístup ke kurikulu.
- Skrze týmovou práci učitelského sboru GRV přispívá k soudržné atmosféře ve škole. To může využít i škola jako zaměstnavatel pro rozvoj zaměstnanců. Prostředí vzájemné podpory a povzbuzení mezi zaměstnanci umožní učitelům získat důvěru a schopnost vzít na sebe i vyšší riziko při využívání nových metod ve výuce.
- GRV otevírá prostor pro partnerství mezi školami i školou a místní komunitou a dalšími partnery. V ČR se již vytvořila široká síť vyučujících ve formálním a neformálním vzdělávání, kteří mají zkušenosti a dokážou rozvíjet taková partnerství. Škola se může zapojit do místní komunity představením globálních témat rodičům a být hnacím motorem pro postupné proměny společnosti směrem k udržitelnému rozvoji. Partnerství mohou zlepšovat postavení školy v rámci celé společnosti.

praktické tipy

- Zdůrazňujte vedení školy, kolegům i rodičům pozitivní přínosy propojování globálního a lokálního pohledu.
- Zdůrazňujte, že GRV nabízí změnu vzdělávacího přístupu, kterou oceňují jak děti, tak rodiče i obyvatelé obce.
- Zdůrazňujte význam GRV výuky pro budování a ukotvení hodnot žáků.
- Využijte GRV jako způsob, jak oživit po letech svou praxi, nadchnout znovu sebe sama a tím posléze i své žáky (tak někteří učitelé hodnotí zařazování GRV do výuky).

z praxe

„Podařilo se nám v dětech vzbudit pocit sounáležitosti, zaujmout je danými tématy. Ukázali jsme jim, že vzájemná pomoc a solidarita je důležitá, že pomoci mohou i oni a není to vždy jen o penězích.“ Renata Havránková, Karin Burkartová, učitelky, ZŠ Opava, Vrchní

„Baví mě předmět problémy současného světa. Líbí se mi, jak se bavíme o globálních problémech a převádíme je na problémy místní. Spousta věcí je pro mě nových a zajímavých.“ Adéla Šišková, Základní škola Dr. Edvarda Beneše

„Světová škola je unikátní koncept, který napomáhá rozvoji aktivního občanství, pochopení demokratických hodnot a zapojuje žáky a studenty do diskuzí o globálních tématech, která je budou provázet po celý život. Náš svět se rychle mění a rozvoj svobodných a zodpovědných jedinců, kteří se orientují v současném dění, je zásadní pro rozvoj celé naší společnosti.“ Jan Slíva, tehdejší ředitel ČRA, která program Světové školy finančně podporuje

Zdroje a metodické materiály pro globální rozvojové vzdělávání

Globální rozvojové vzdělávání pomáhá žákům v orientaci v aktuálních tématech, na učitele to pochopitelně klade velké nároky na doplňování informací a osobní orientaci. Nabídka zdrojů, z nichž jako učitelé můžete při výuce globálních témat čerpat, se neustále rozrůstá.

Rozcestník k organizacím,
materiálům a dokumentům
zaměřeným na GRV:

www.globalnirozvojevzdelavani.cz

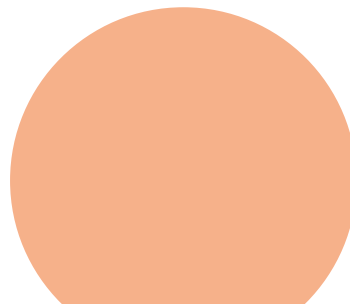
- Vytiskněte si následující seznam zdrojů a nabídněte ho kolegům, kteří doposud s globálními tématy nepracovali.
- Doporučte nám další metodické materiály, případně i vlastní metodiky, které se vám při výuce osvědčily, zašlete nám je, rádi je budeme sdílet.
- Inspirujte se od ostatních vyučujících zapojených do Kontinua a zúčastněte se pravidelných online kabinetů či živých setkání.

Organizace a instituce, které se GRV věnují:

- ADRA: adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku
- ARPOK: arpok.cz
- Člověk v tísni
 - vzdělávací program Varianty: clovekvztisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty
 - vzdělávací program JSNS: jsns.cz
- Diakonie ČCE: diakoniespolu.cz
- Fairtrade Česko a Slovensko: fairtrade.cz
- Charita ČR: charita.cz/jak-pomahame/globalni-vzdelavani
- INEX – Sdružení dobrovolných aktivit: inexsda.cz
- Národní pedagogický institut: grv.npi.cz
- NaZemi: nazemi.cz/cs
- SEVER Horní Maršov: sever.ekologickavychova.cz/sever-horni-marsov
- TEREZA: terezanet.cz

Doporučené materiály:

- ADRA – materiály pro vyučující: adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku/pro-vyucujici
- ARPOK – pro pedagogy: arpok.cz/pro-pedagogy/ke-stazeni
- Bílek, Martin a kol. Učitelské studijní programy a formování občanských a sociálních kompetencí. Gaudeamus 2019, lipka.cz/soubory/uhk_civis_ucitelske-studijni-programy_web--f11961.pdf
- Člověk v tísni – Varianty – výukové lekce: clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/vyukove-lekce?_ga=2.213373905.433476051.1633680603-976979396.1633680603
- Člověk v tísni – JSNS – vzdělávání vyučujících: jsns.cz/vzdelavani-vyucujicich/uvod
- Globální rozvojové vzdělávání – prakticky: globalnirozvojovevzdelavani.cz/grv-materialy/grv-prakticky.html
- Globální rozvojové vzdělávání: Proč a jak v Česku lépe vzdělávat o světě: fors.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_FoRS_GRV-Aidwatch_final.pdf
- Informační centrum OSN v Praze – materiály a videa k Cílům udržitelného rozvoje: osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/
- Lipka: vývojové kontinuum Učíme pro život odpovědný k lidem a přírodě: lipka.cz/soubory/vyvojove_kontinuum_final--f11643.pdf
- Metodický portál RVP.CZ – Globální rozvojové vzdělávání: digifolio.rvp.cz/view/artefact.php?artefact=62309&view=4005&block=43863
- Národní pedagogický institut – GRV – lekce: grv.npi.cz/metodicke-materialy/scenare-vyucovacich-hodin
- Národní pedagogický institut (NPI) – Virtuální škola: www.npi.cz/virtualniskola?fbclid=IwARIZELWm3o06-c39a2v7IOoDXjY1Mfbc0Ue2VbL-epb5QVvDbHxY0t6fH4g
- NaZemi – materiály ke stažení: nazemi.cz/cs/dokumenty/metodicke-přiručky, <https://www.nazemi.cz/cs/vzdelavani> (kompetence)
- NaZemi – aktivity (kartičky zdarma ke stažení) k cílům udržitelného rozvoje: nazemi.cz/cs/globalni-cile-udrzitelneho-rozvoje-17-aktivit-k-17-cilum

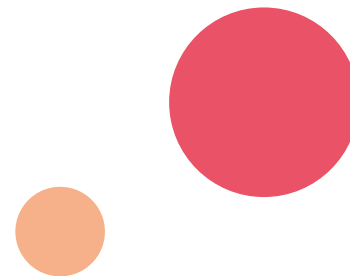

Nabídka zdrojů pro MŠ a 1. stupeň ZŠ:

- Farídova jízda rikšou (kniha a metodická příručka): clovekvrtisni.cz/faridova-jizda-riksou-1108pub
- Kampak plaveš, pískací kačenko?: clovekvrtisni.cz/media/publications/1107/file/072-kampak-plaves-piskaci-kacenko.pdf
- Informační centrum OSN vytvořilo publikaci pro děti k cílům udržitelného rozvoje: osn.cz/wp-content/uploads/sdgs_pro_deti_4-1.pdf
- Materiály pro mateřské školy, ADRA: adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku/pro-vyucujici/materialy-pro-materske-skoly
- Největší přání – GRV témata na 1. stupni ZŠ, 1. místo v ceně EDUína 2019:
 - kniha: clovekvrtisni.cz/media/publications/1106/file/071-nejvetsti-prani.pdf
 - metodická příručka: clovekvrtisni.cz/media/publications/1111/file/076-nejvetsti-prani-svet-ve-vyuce.pdf
- Persona Dolls, panenky s osobností: clovekvrtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/persona-dolls
- Poznáváme svět, programy GRV pro žáky 1. stupně ZŠ: arpok.cz/novy/wp-content/uploads/2013/02/Pozn%C3%A1v%C3%A1me-sv%C4%9Bt.pdf
- Svět v jednom dni, projektové dny s rozvojovou tematikou pro 1. stupeň ZŠ: arpok.cz/novy/wp-content/uploads/2013/02/Sv%C4%9Bt-v-jednom-dni_1-stupe%C5%88.pdf
- Učíme se venku, lekce pro výuku venku: ucimesevenku.cz/kdo-uci-venku

Příklady metodik pro 2. stupeň ZŠ a SŠ:

- Active Citizens: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1270/file/active-citizens-final-online-1-.pdf>
- Badatelská výuka historie na stránkách Ústavu pro studium totalitních režimů obsahuje bohatou nabídku materiálů pro učitele: dejepis21.cz
- Balíček publikací globální rozvojové vzdělávání v předmětech: eshop.arpok.cz/eshop/vanocni-balicek-publikaci-globalni-rozvojove-vzdelavani
- Jak víme, že to funguje?: jak zjišťovat postoje a postojoyé změny u žáků ve výuce. Allum, Liz. Praha: Člověk v tísni.
clovekvtisni.cz/jak-vime-ze-to-funguje-jak-zjistovat-postoje-a-postojove-zmeny-u-zaku-ve-vyuce-1783pub
- Komiksová soutěž Bohouš a Dáša mění svět: clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/komiks-ve-vyuce
- Online kurz Klimatická změna (cena E.ON Energy Globe): kurz-klimazmena.clovekvtisni.cz/#!
- Online lekce ke klimatické změně Učím o klimatu: ucimoklimatu.cz
- Publikace Bohouš a Dáša k různým tématům (chudoby, klimatické změny, ekonomické globalizace, lidským právům, rozvojové spolupráce, potravinové bezpečnosti, migrace, demokracie): clovekvtisni.cz/co-delame/publikace/vzdelavaci-progr-varianty-303
 - Bohouš a Dáša proti chudobě / Bohouš a Dáša: Klima v tísni / Bohouš a Dáša za lidská práva / Bohouš a Dáša na tržišti světa / Bohouš a Dáša: Šance pro rozvoj / Bohouš a Dáša na stopě hladu / Bohouš a Dáša: Lednička plná potravin / Bohouš a Dáša: Tváří v tvář migraci / Bohouš a Dáša: Demokracie pod lupou
- Svět do všech předmětů – soubor 34 aktivit (plánů hodin) do různých předmětů: nazemi.cz/cs/svet
- Svět v jednom dni, projektové dny s rozvojovou tematikou pro 2. stupeň ZŠ:
eshop.arpok.cz/wp-content/uploads/2013/02/Sv%C4%9Bt-v-jednom-dni_2-stupe%C5%88.pdf
- Světové dějiny lidstva + metodika: eshop.arpok.cz/eshop/svetove-dejiny-lidstva-metodika

Průřezovost témat

Globální rozvojové vzdělávání je ze své podstaty mezipředmětové. Globální rozvojová témata nelze pochopit pouze z jediného úhlu pohledu jednoho předmětu, tudíž pro hluboké porozumění je třeba najít možnosti pro mezipředmětovou spolupráci. Z vyhodnocení dosavadních projektů jednoznačně vyplývá, že školy, kde se do GRV zapojil minimálně 3členný tým vyučujících, dosahovaly nejzajímavějších výsledků.

- Najděte mezi kolegy člověka otevřeného k novým výzvám a nápadům. Oslovte ho/ji s již konkrétní nabídkou spolupráce v oblíbené tematické oblasti.
- Vyzkoušejte tandemovou výuku, která přináší do hodin perspektivu dvou učitelů.
- Podporujte žáky v zájmu o témata nejen z oblasti vaší expertizy, ale i vašich kolegů. Motivujte je k prozkoumávání témat a k oslovování dalších pedagogů s prosbou o podporu.
- Oslovte hosty, externisty, aby přišli hovořit o zajímavém globálním tématu i mimo oblast vaší specializace.
- Průřezová témata lze v rámci mezipředmětových vztahů úspěšně prosadit do ŠVP.

**Jak je možné
rozpracovat
GRV témata
v různých
předmětech?**

**Inspirujte se
příkladem.**

Migrace v různých předmětech:

ZSV / Občanská nauka: pojmy migrant-imigrant-emigrant -uprchlík, jejich právní status v české legislativě, dobrovolná a nedobrovolná migrace, ekonomické, politické a osobní důvody pro migraci, předsudky a stereotypy o migrantech, identita, integrace jako kulturně, sociálně, fyzicky i psychicky složitý proces, integrace jako oboustranný proces, migrace a její pokrytí v médiích, soužití s migranty v konkrétní komunitě, práva a povinnosti migrantů – základní lidská práva.

Dějepis: migrace jako historický fenomén, migrace v moderních světových dějinách, poválečná imigrace do Evropy, Československo jako cílová země a posléze jako zdrojová země, orální historie života migranta, česká (a slovenská) diaspora.

Zeměpis: pull a push faktory, migrační vlny, zdrojové a cílové migrační země, pozitivní a negativní dopady migrace, legální a nelegální migrace, vývoj a příčiny války v Sýrii, environmentální uprchlictví, geografie uprchlictví.

Český jazyk: čtenářství a porozumění fenoménu migrace skrze knihy pro děti a mládež, identita jako pohyblivý a dynamický proces, migrantská literatura jako obohacení národní literatury, česká/československá exilová literatura.

VV / HV / Dramatická výchova: zachycení světa migranta, pocitů, interpretace knih zachycujících realitu migrace, komiks, hudba.

„Moc se mi líbila návštěva Y. Kamary ze Senegalu. Byl to příjemný pán a já jsem byl nadšený, když jsem si s ním mohl popovídat. Byl jsem rád, že se domluvíme anglicky bez problémů.“ M. Jurošek, žák 9. tř., ZŠ Čeladná

Publikace, které vám mohou pomoci ve výuce tématu migrace:

Freidingerová, Tereza et al. Bohouš a Dáša: Tváří v tvář migraci. Praha: Člověk v tísni. 2015. Kniha s podněty, jak s otázkou migrace mohou pracovat učitelé ve výuce: clovekvtsni.cz/media/publications/740/file/1782-bad-migrace-web-fin-01.pdf

Freidingerová, Tereza et al. Jak rozumět mediálním sdělením o migraci: Příručka pro středoškolské učitele. Praha: Člověk v tísni. 2015. Analýza obrazového a tištěného rámování tématu v médiích, mediální manipulace, odlišování faktů a názorů. clovekvtsni.cz/media/publications/673/file/1482331339-jak-rozumet-medialnim-sdilenim-o-migraci.pdf

Obermanová, Rowan. Farídova jízda rikšou. Praha: Člověk v tísni. 2018. Kniha o tématu migrace pro 1. stupeň ZŠ. clovekvtsni.cz/media/publications/1108/file/073-faridova-jizda-riksou.pdf

Člověk v tísni. Metodická příručka Farídova jízda rikšou – Svět ve výuce. Praha: Člověk v tísni. 2018. Metodická příručka pro učitele doplňující knihu Rowan Obermanové. peopleinneed.net/media/publications/1110/file/075-farid-svet-ve-vyuce.pdf

Varianty a kol. Dovedu to pochopit? – didaktická příručka. Praha: Člověk v tísni. 2007. clovekvtsni.cz/media/publications/1067/file/024-dovedu-to-pochopit-didactick-p-ru-ka.pdf. Výukový materiál pro multikulturní výchovu

Inspirujte se i různými výukovými metodami pro přípravu hodin na téma migrace:

Aktivní občanství: výchova žáků 2. stupně ZŠ a SŠ k aktivnímu zapojení do života obce posilující jejich důvěru ve fungování demokratické společnosti. Metodika programu Active Citizens se umístila mezi finalisty ceny EDUína v roce 2019. clovekvtsni.cz/metodika-programu-active-citizens-1252pub

Persona Dolls: o těžkých tématech lze hovořit i s malými dětmi, tato metodika pomáhá překonávat předsudky a stereotypy a rozvíjet u dětí empatii a solidaritu. clovekvtsni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/persona-dolls

Filozofie pro děti (P4C): didaktická metoda využívající přirozené zvědavosti dětí a jejich schopnosti klást zajímavé otázky k objevování řešení těžkých témat, k posílení jejich sebevědomí a odolnosti proti manipulaci a dezinformacím. clovekvtsni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/filozofie-pro-deti

Výuka filmem: žáky oblíbená metodika filmů Jednoho světa na školách, databáze Jednoho světa na školách obsahuje velký výběr filmů a rozpracovaných lekcí k tématu migrace (např. Migrace na JSNS)

Orální historie: studentské týmy osloví ve svém okolí migranta a formou rozhovoru zaznamenají jeho/ její příběh (např. metodická příručka Paměť a projektové vyučování v dějepise), příběhy našich sousedů Post Bellum. vypravej.pametnaroda.cz

Historická laboratoř: HistoryLab. Zkoumání historie pomocí soudobých audiozáznamů, videozáznamů, fotografií a archivních dokumentů. Zachycuje konkrétní téma na pozadí dobového kontextu. historylab.cz

Badatelsky orientovaná výuka dějepisu: Ústav pro studium totalitních režimů nabízí zajímavou metodickou podporu učitelům na stránkách D21. K migraci jsou zde připravená např. témata migrace a transferů na konci války, ekonomická migrace či dilemata odchodu do emigrace.

Živá knihovna: setkání se zajímavými hosty z různých menšin, rozhovory v malých skupinkách a neformální atmosféře pomáhají žákům překonávat stereotypy a přinášejí inspirující osobní zkušenost. Programy organizuje např. Amnesty International nebo ARPOK.

Čtenářství: migrace skrze knihy pro děti (např. podpora čtenářství Nová škola, o. p. s.) – česká migrantská literatura (Lan Pan Thi – Bílejší kůň a žlutý drak (2009), Tomáš Zmeškal – Životopis černobílého jehněte (2009).

Odmítání předsudků a stereotypů:

– Metodika pro pedagogy. Fórum pro prožitkové vzdělávání. forumppv.cz/wp-content/uploads/2020/09/Metodika-Odm%C3%ADt%C3%A1n%C3%AD-p%C5%99edsudk%C5%AF-a-stereotyp%C5%AF.pdf

– La Ngonpo – Místo setkávání Metodika multikulturního a globálního rozvojového vzdělávání pro partnerství škol. Pro žáky od 12–16 let. Pavličková M., a kol. Praha: Multikulturní centrum ve spolupráci s NaZemí. 2012 nazemi.cz/cs/la-ngonpo-misto-setkavani

Pohybové a venkovní aktivity:

– Migrace není legrace. Lekce na téma migrace. ARPOK. arpok.cz/lekce-na-tema-migrace-zdarma/.
– Interaktivní dílny dokumentárního divadla Archa. archalab.cz/cz/program/790

Komiks ve výuce: metodická příručka, jak využívat komiks ve výuce – clovekvrtisni.cz/media/publications/1105/file/070-bohous-a-das-jak-vyzrat-na-komiks.pdf

Lekce o migraci: clanky.rvp.cz/keyword/migrace

Kontroverznost témat

praktické tipy

Školní výuka je běžně zaměřená na vzdělávání a socializaci mladých lidí do poznaného světa. Témata globální výchovy jsou však jiná, často odpovědi na otázky neznáme, jsou příliš složité anebo mají tolik aspektů, že nejsme schopni dojít k jednoznačnému závěru. (převzato z publikace Čáp, Petr, Skládanka témat, co hýbou světem, Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2015) V tomto přístupu je klíčová orientace na hledání řešení. Pochopitelně jsou tím kladeny vyšší nároky na učitele a jejich vlastní orientaci v širší tématu, nicméně žákům pomáhá nahlížet pravdivěji realitu současného světa. Žáci jsou během debat motivováni zaujímat vlastní stanoviska, lépe si musí uvědomovat vlastní identitu (odkud se berou moje názory, co je pro mne důležité, kam patřím). Konfrontace během diskusí nad citlivými či kontroverzními tématy zároveň vyžadují, aby se žáci naučili respektovat hodnoty a názory druhých, a tím v nich posiluje i základní principy občanské demokratické kultury.

Konkrétním příkladem toho, v čem je tento přístup přínosný, je například téma klimatické změny. Ukazuje se, že budou-li učitelé předávat žákům pouze fakta o změně klimatu, šíře a složitost tohoto tématu v nich může vyvolávat pocity beznaděje a úzkosti, které inhibují jejich schopnost přicházet s novými řešeními. Otevřenost učitelů k diskusí a nejednoznačným odpovědím z různých úhlů pohledu a orientace na řešení naopak motivuje žáky ke kreativitě a zvědavosti, dodává jim povzbuzení a naději.

- Poselstvím GRV výuky není dávat jednoznačnou odpověď. Hledejte spolu s žáky odpovědi na otázky, na které vždy neumíme odpovědět.
- Nebojte se kontroverzí témat, otevírají žákům prostor pro vlastní kreativitu a zvědavost.
- Kontroverzní a citlivá témata jsou skvělou příležitostí pro budování dovedností diskutovat a obhájit vlastní názor. Orientují žáky na řešení a aktivizují proces učení.

Stereotypy

Stereotypy a předsudky jsou východiskem pro řadu forem diskriminačního jednání či projevy nenávisti, jejich dekonstrukce je proto jedním z nejtěžších cílů, které si učitelé mohou v této oblasti zvolit. Obtížnost tohoto úkolu je dána samou povahou stereotypu, který není jen výsledkem přímé zkušenosti, ale je převzatý a naučený, přebíraný tradicí z rodiny a okolí nebo z médií. Genderová či etnická stereotypizace se pak do výuky často propisuje nevědomky a skrytě. Z hlediska výukových cílů GRV jsou zažité, zvnitřnělé předsudky a negativní stereotypy nebezpečné, protože limitují princip otevřenosti a respektu vůči rozmanitosti a mnohověstevnatosti skutečnosti okolo nás a společnosti, v níž žijeme, a omezují naši schopnost kritického myšlení. Důraz kladený na práci se stereotypy vybízí k tomu, aby se nejprve učitelé sami a posléze i žáci naučili identifikovat, z jakého prostředí pocházejí, cítili se hrdí na to, kým jsou, bez falešného pocitu nadřazenosti. Skrze práci se stereotypy a předsudky se děti mohou naučit empatii, respektu k druhým a vzájemné toleranci. V globálním měřítku se stereotypizace vztahuje i na zjednodušené vnímání jiných zemí a jejich obyvatel, čímž zasévá semena potenciálních násilných konfliktů mezi nimi.

- Nebojte se zmapovat vlastní stereotypy, pomůže vám to lépe identifikovat podvědomé „nálepky“, kterých se ve výuce podprahově dopouštíte.
- Začněte se stereotypy pracovat již na 1. stupni ZŠ, tam se začíná utvářet většina z nich.
- Propojte práci se stereotypy s historickými událostmi, s reklamou či osobními vztahy ve třídě. Konkrétní příklady žákům pomohou lépe pochopit kořeny vlastních předsudků.

Zdroje inspirace pro práci se stereotypy:

#JakoTy – kampaň organizace META, spoty zaměřené na
předsudky a zažitě stereotypy:

www.jakoty.cz

Dvakrát měř, jednou řež – od multikulturní výchovy ke vhledu,
P. Morvayová, D. Moree, Člověk v tísni: [lovekvτισni.cz/media/
publications/1076/file/034-dvakr-t-m-jednou-e-od-multikulturn-
v-chovy-ke-vhledu.pdf](http://lovekvτισni.cz/media/publications/1076/file/034-dvakr-t-m-jednou-e-od-multikulturn-v-chovy-ke-vhledu.pdf)

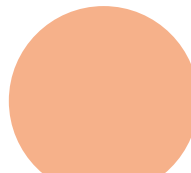
Mapa společenských stereotypů, Centrum současného umění Dox
(první cena EDUína 2017): [www.dox.cz/files/vzdelavaci-mapa-a3.
pdf](http://www.dox.cz/files/vzdelavaci-mapa-a3.pdf)

More Than Culture – Více než kultura, Diverzita
v mezinárodní práci s mládeží, A. S. Winkelmann,
Západočeská univerzita v Plzni, 2016: [tandem-org.cz/uploads/
file/1519_2016063016551663300_more-than-culture-vic-nez-
kultura-webmail.pdf](http://tandem-org.cz/uploads/file/1519_2016063016551663300_more-than-culture-vic-nez-kultura-webmail.pdf)

Stereotypy v nás a kolem nás, NaZemi: [lidevpohybu.eu/aktivity/
stereotypy-v-nas-a-kolem-nas](http://lidevpohybu.eu/aktivity/stereotypy-v-nas-a-kolem-nas)

Stereotýpek v nás, Multikulturní centrum: [stereotypek.mkc.cz/
metodika-38](http://stereotypek.mkc.cz/metodika-38)

Tváří v tvář historii (předsudky a stereotypy), Tereziánská
iniciativa: [vychovakrespektu.cz/export/sites/vychovakrespektu/
sys/galerie-download/Tvari_v_tvar_historii_-_metodika_
predsudky_a_sterotypy.pdf](http://vychovakrespektu.cz/export/sites/vychovakrespektu/sys/galerie-download/Tvari_v_tvar_historii_-_metodika_predsudky_a_sterotypy.pdf)

Kritické zkoumání

Kritické zkoumání umožňuje dívat se na problémy z různých úhlů pohledu, promýšlet je, vyhodnocovat možná řešení s cílem rozvíjet hodnoty a postoje.

U školy je důraz kladen na využívání metod aktivního učení, dále na monitoring a evaluaci dopadů výuky v oblasti GRV.

U učitele je důraz kladen na strategie, které učitel používá pro rozvoj kritického zkoumání, a to rozvoj dovedností kladení otázek, argumentace, kritické práce s informacemi/ zdroji a komunitního šetření. Konečně i na vyhodnocování dopadů učení na žáky.

U žáka je důraz kladen na vhodnou formulaci otázek k danému problému, na schopnost práce s informacemi a fakty i na schopnost provádět vlastní šetření.

b) kritické zkoumání: škola

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Škola podporuje využívání metod aktivního učení ve výuce (např. kritické myšlení, badatelské přístupy).	B. 1.1. škola Vedení školy je přesvědčené o významu zavádění metod aktivního učení. Toto přesvědčení komunikuje pedagogům a motivuje je k používání metod aktivního učení ve výuce.	B. 1.2. škola Někteří učitelé na škole pracují s metodami aktivního učení, škola je motivuje ke sdílení a vzájemné inspiraci (např. formou hospitací, tandemové výuky).	B. 1.3. škola Většina učitelů ve škole používá pedagogické přístupy aktivního učení.
Škola systematicky monitoruje a vyhodnocuje výuku a projektovou aktivitu v GRV oblasti.	B. 2.1. škola Škola monitoruje výuku v oblasti GRV, ale nevyhodnocuje její dopad na žáky a jejich kompetence.	B. 2.2. škola Škola interně vyhodnocuje krátkodobé a střednědobé dopady výuky a projektové činnosti v oblasti GRV na kompetence žáků.	B. 2.3. škola Škola monitoruje i dlouhodobé dopady v oblasti GRV a pravidelně využívá možnosti externího auditu Světové školy k vyhodnocování toho, jak se jí daří naplňovat vytyčené cíle v oblasti GRV.

b) kritické zkoumání: učitel

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Učitel rozvíjí dovednost kladení otázek, argumentace, diskuse a kritické práce se zdroji a informacemi.	B. 1.1. učitel Učitel alespoň jednou měsíčně zařazuje činnosti, při nichž se žáci učí klást otázky, učí je ověřovat si zdroje, ze kterých čerpají odpovědi, a argumentují své závěry před ostatními.	B. 1.2. učitel Učitel často nabízí žákům aktuální globální problémy, které najdou na internetu nebo na sociálních sítích, a poskytuje jim zpětnou vazbu k vyhodnocování jejich pravdivosti.	B. 1.3. učitel Učitel pravidelně vede svou výuku tak, aby žáci své názory a argumenty podkládali konkrétními fakty a informacemi a aby dle možností využívali i cizojazyčné informační zdroje (přiměřeně věku).
Učitel ovládá metody komunitního šetření a vede žáky k jejich aplikaci.	B. 2.1. učitel Učitel motivuje žáky k přemýšlení nad problémy, které mají globální přesah a lze je sledovat v místě, kde žijí. Orientuje se v základních metodách společenského výzkumu a připravuje pro žáky zadání ke zjišťování informací o vybraném problému a šetření mezi zainteresovanými aktéry.	B. 2.2. učitel Učitel seznamuje žáky se základními strategiemi terénního šetření, pomáhá jim s definováním cílů a cílové skupiny i otázek pro průzkum. Pomáhá jim kontaktovat klíčové aktéry a shrnovat výsledky šetření.	B. 2.3. učitel Učitel podporuje žáky v navržení vlastního průzkumu, rozvíjí jejich myšlenky a doprovází je při sestavování, realizaci i vyhodnocování vlastního průzkumu. S žáky společně reflektuje a interpretuje výsledky šetření.
Učitel systematicky přezkoumává a vyhodnocuje dopady učení v oblasti GRV na žáky.	B. 3.1. učitel Učitel příležitostně sleduje dopady výuky GRV na učení žáků.	B. 3.2. učitel Učitel sleduje, jak se žákům daří kriticky vyhodnocovat informace a zdroje ke globálním problémům, a podporuje ty, kteří narážejí na těžkosti.	B. 3.3. učitel Učitel pravidelně reflektuje výuku na základě výsledků, jichž žáci dosáhli v kritickém zkoumání, a podle toho volí další postup a individuální podporu žákům.

b) kritické zkoumání: žák	důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
	Žák nahlíží věci z různých úhlů pohledu a kriticky je promýšlí, rozvíjí přitom dovednosti kladení otázek.	B. 1.1. žák Žák klade otázky vztahující se ke globálním tématům.	B. 1.2. žák Žák klade otázky vztahující se ke globálním tématům, otázky vhodně formuluje. Vědomě rozlišuje otázky otevřené a uzavřené, konkrétní a obecné.	B. 1.3. žák Žák klade otázky vztahující se k vybranému tématu, otázky vhodně formuluje. Vědomě pracuje s různými kategoriemi otázek, rozlišuje otázky zaměřené na názor a na fakta.
	Žák kriticky pracuje s informacemi a zdroji a daří se mu argumentovat s oporou o citaci zdrojů.	B. 2.1. žák Žák přistupuje ke zdrojům s vědomím toho, že existují různě věrohodné zdroje informací. Pracuje především s doporučenými zdroji informací.	B. 2.2. žák Žák sám vyhledává zdroje, u nichž posuzuje věrohodnost informací. Rozlišuje fakta a názory.	B. 2.3. žák Žák aktivně a sám vyhledává zdroje a informace, pravidelně ověřuje jejich věrohodnost. Je schopen rozpoznat informace manipulativní, lživé či nebezpečné.
	Žák rozvíjí své kritické myšlení zkoumáním projevů globálních problémů ve své třídě, škole či obci.	B. 3.1. žák Žák zjišťuje povědomí o globálním problému mezi spolužáky a lidmi ve svém okolí. Žák postupuje podle zadání učitele a s jeho dopomocí provede průzkum a vyhodnocuje výsledky.	B. 3.2. žák Žák provádí vlastní průzkum (např. dotazníky nebo rozhovory s klíčovými osobami zapojenými do problému). Shrnuje výsledky.	B. 3.3. žák Žák navrhuje vlastní průzkum podle zásad společenskovědního výzkumu, jak získat důležité informace o problému od zapojených osob. Navržený průzkum provádí, zpracovává a interpretuje výsledky.

Kritické myšlení

Jak vyplývá z tradiční charakteristiky
Davida Kloostera², kritické myšlení:

- 1) je nezávislé a samostatné,
- 2) vychází ze získávání, pochopení a třídění informací,
- 3) začíná u otázek a problémů,
- 4) opírá se o promyšlené argumenty a zdůvodnění,
- 5) je myšlením ve společnosti.

Kritické myšlení jako cíl a zároveň učební metoda vyžaduje aktivní přístup žáků, je k tomu však zapotřebí aktivní motivace učitelů, čas i požadavek, aby učitel navodil ve třídě demokratické klima, v němž mohou žáci otevřeně a bezpečně vznášet otázky, podněty i domněnky, učit se naslouchat a vzájemně sdílet. V informačním světě, v němž se žáci v současnosti přirozeně pohybují, je kritické myšlení klíčové pro jejich dovednost:

- učit se trvalejšímu osvojování poznatků skrze vlastní a aktivní vyhledávání informací,
- učit se rozhodovat o kvalitě a relevanci nalezených informací,
- odolávat nebezpečí manipulace a dezinformacím,
- respektovat odlišné názory a zkušenosti druhých.

² | Klooster, David. Co je kritické myšlení? Kritické listy 1–2, 2000, str. 8. kritickemyšleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL01_2_web.pdf

- Poskytněte žákům prostor a svobodu volně domýšlet a vyslovovat domněnky, oceňujte kritické myšlení a důvěřujte žákům, že dokážou přicházet s kritickými úsudky.
- Pravidelně zařazujte do svých hodin diskusní aktivity, při dlouhodobějším a pravidelném používání působí tyto aktivity na žáky aktivizačně a motivují je k větší participaci.
- Neznepokojujte se, že během diskusí nemáte plnou kontrolu nad průběhem diskuse, můžete ji moderovat a usměrňovat a musíte zajistit, že se do diskuse mohou zapojit všichni žáci, nejen dominantní řečníci.
- Diskuse by neměla končit jednoznačným závěrem, žádoucím výstupem diskuse jsou otázky, které během diskuse vzešly.

Inspirujte se některou z technik a metodik kritického myšlení:

Brookfield, Stephen, autor řady knih ke kritickému myšlení na své webové stránce nabízí dlouhý seznam výukových materiálů zdarma ke stažení: www.stephenbrookfield.com

Jak víme, že to funguje?: jak zjišťovat postoje a postojové změny u žáků ve výuce. Allum, Liz. Praha: Člověk v tísni. 2015.
clovekvtsni.cz/jak-vime-ze-to-funguje-jak-zjistovat-postoje-a-postojove-zmeny-u-zaku-ve-vyuce-1783pub

Kurz kritického myšlení. NaZemi: nazemi.cz/cs/kriticke-mysleni

Kritické myšlení, z. s., kurzy i inspirativní lekce: kritickemysleni.cz

Metody kritického myšlení a fáze E-U-R. Člověk v tísni:
clovekvtsni.cz/media/publications/1754/file/pro--pr-v--metody-kritick-ho-my-len--a-e-u-r.pdf

Od kritického myšlení ke globálnímu občanství. Příklady dobré praxe. Petrasová, Alica. Národní institut pro další vzdělávání. 2019.
nidv.cz/old/images/npublications/publications/files/kriticke-mysleni-web.pdf

Badatelsky orientovaná výuka

Badatelsky orientované přístupy ve vzdělávání jsou založeny na samostatném a aktivním procesu učení žáka. Bádáním se zde rozumí samostatná činnost žáka, při níž se nezprostředkovane pokouší porozumět světu okolo sebe, učí se myslet a kreativně se podílet na procesu učení. V badatelsky orientované výuce je důležité pracovat s problematickými či rozporuplnými situacemi, jež motivují a aktivizují žáka k touze hledat odpovědi. Badatelství využívá aktivizujících metod, jako je kritické myšlení, projektovou výuku, zkušenostní učení, problémové vyučování aj. Žáci tak postupně:

- 1) Hledají problém, formulují otázky a samostatně vyhledávají informace.
- 2) Učí se formulovat vlastní hypotézu.
- 3) Přípravují, naplňují a provádějí pokus (v případě přírodovědných oborů) či hledají metodu, jak ověřit svou hypotézu.
- 4) Vyhodnocují výsledky, hledají souvislosti, prezentují závěry.

„Ani ten sebelepší výklad učitele ve třídě se nevyrovná bezprostřední zkušenosti a prožitku přímo na místě v terénu, zvláště když je do problematiky zasvětil místní rodák či znalec a když pak mohou vybraná témata zkoumat na místě i několik dnů. Navíc při přípravě, realizaci a reflexi celého projektu může vyjít najevo, co je kterému žákovi nejbližší, jaké kompetence a úkoly zvládá nejlépe a jaké je jeho místo v badatelském týmu.“ Miroslav Pešek; Gymnázium Jana Keplera, Praha

Inspirace pro lekce k badatelsky orientované výuce:

Projekt Badatele.cz. TEREZA: badatele.cz

Pět kroků: Příručka pro badatele, kteří chtějí měnit svět. TEREZA: lipka.cz/soubory/vzdelavaci_program_bov_tereza-f11533.pdf

Global Storylines, NaZemi – výuka příběhem: nazemi.cz/cs/global-storylines

Dějepisné badatelství nabízí aplikace: mistapametinaroda.cz, skrytepribehy.cz

Ústav pro studium totalitních režimů a jeho aplikace: historylab.cz

Výzkum v terénu: clanky.rvp.cz/clanek/k/z/2282/JAK-NA-VYUKU-ZEMEPISU-V-TERENU.html

Učíme se venku

Inovativním trendem, který se vrací k tradiční výuce a pobytu dětí v přírodě, je vyučování venku. Kromě důležitých přínosů pro psychické a fyzické zdraví dětí, které tráví delší čas pobytem venku, je pro GRV cenné, že si děti vytvářejí tímto způsobem citlivější vztah k přírodě a je tím v nich posilována motivace k dlouhodobé ochraně a citlivosti k životnímu prostředí.

Tipy pro učení venku:

Děti venku v přírodě: ohrožený druh? Daniš, Petr. Ministerstvo životního prostředí. 2016. [mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/\\$FILE/OFDN-MZP_Deti_venku%20_v_prirode-20200717.pdf](https://mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi/$FILE/OFDN-MZP_Deti_venku%20_v_prirode-20200717.pdf)

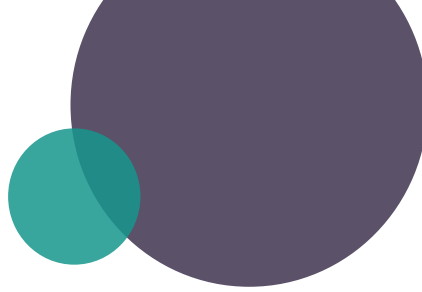
Komplementární přístup k environmentálnímu vzdělávání. Hromádka, Petr. Národní pedagogický institut – GRV.CZ portál. 2018: clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21799/komplementarni-pristup-k-environmentalnimu-vzdelavani.html

Program Les ve škole (výukové plány, semináře): lesveskole.cz

Tajemství školy za školou: Proč učení venku v přírodě zlepšuje vzdělávací výsledky, motivaci a chování žáků. Daniš, Petr. Ministerstvo životního prostředí. 2018: [mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/tajemstvi_skoly_za_skolou/\\$FILE/OFDN-Tajemstvi_skoly_za_skolou-181204.pdf](https://mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/tajemstvi_skoly_za_skolou/$FILE/OFDN-Tajemstvi_skoly_za_skolou-181204.pdf)

Učíme se venku, sady metodik: ucimesevenku.cz/sady-ven

Komunitní šetření

Porozumění problémům lidí v komunitě, tedy ve společenství lidí, s nímž mají žáci, učitelé či škola vnitřní pouta, je důležité pro pochopení vzájemného propojení globální a lokální úrovně. Jinak řečeno, problémy a procesy v místní komunitě a obci mají své přesahy do regionálních a globálních problémů. Z hlediska GRV je komunitní šetření důležité pro místně zakotvené učení, které posiluje vztah k místu, v němž žáci žijí. Vlastní uchopení významu komunity, její mapování a otevřenost vnímat a naslouchat potřebám lidí z této komunity napomáhá žákům především při přípravě projektu a efektivnějším plánování aktivit, které jsou komunitě otevřené.

Komunitní šetření může být chápáno jako forma zážitkového vzdělávání, skrze něž studenti spojují osobní a společenský rozvoj s kognitivním rozvojem. Žáci musí zvládnout přípravu strategie a designu šetření, formulovat otázky pro provedení výzkumu, realizovat jej a zpracovat informace, které v rámci něho získali. V závislosti na úrovni pokročilosti žáků je možné použít následující výzkumné strategie:

- povídání a naslouchání / zúčastněné pozorování,
- polostrukturované rozhovory – otevřené otázky,
- „fokuský“ (skupinové rozhovory) – kvalitativní rozhovory,
- dotazníkové šetření – standardizované rozhovory, samovyplňující dotazník, anketa,
- využívání novin, videí, fotografií..

Přínosy komunitního šetření:

- Lepší orientace v potřebách lidí v okolí školy (cílová skupina).
- Efektivní a účinné jednání (zacílený projekt).
- Rozvíjení měkkých dovedností (komunikace, emoce, empatie, strukturované myšlení).
- Posilování soudržnosti – otevírá školu komunitě, v níž působí, a posiluje vztah žáků i učitelů k místu, v němž žijí.
- Nadšení, nová energie a nové perspektivy na problémy – motivace zapojit se do řešení.

Kde se inspirovat k provedení komunitního šetření:

Člověk v tísní – Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ a SŠ (postup pro komunitní šetření, včetně kroků, které by tomu měly předcházet).

– Metodika programu Active Citizens pro střední školy. 2014:

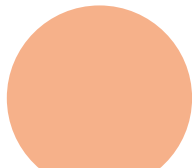
clovekvitisni.cz/media/publications/1252/file/metodika-active-citizens-.pdf

– Metodika pro 2. stupeň základních škol. 2019:

clovekvitisni.cz/active-citizens-metodika-programu-pro-2-stupen-zakladnich-skol-1270pub

Kroky při přípravě a realizaci dotazníkového šetření. Urban, Jan. Centrum pro otázky životního prostředí UK:

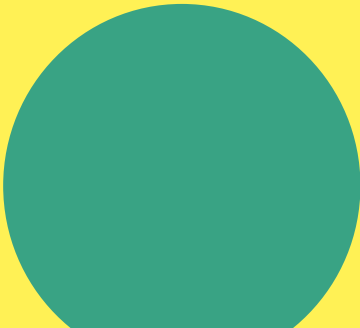
czp.cuni.cz/czp/images/stories/Vystupy/Seminare/2005%20LS%20Ocenovani%20ZP/urban_priprava_dotazniku.pdf

Partnerská spolupráce

Partnerská spolupráce umožňuje týmové a tím i optimální řešení problémů.

- U školy je důraz kladen na rozvoj a fungování partnerských vztahů mezi žáky, učiteli i rodiči, dále na spolupráci školy s partnery na místní úrovni a na spolupráci s jinými školami.
 - U učitele je důraz kladen na strategie (metody a formy práce), které učitel volí a které podporují rozvoj spolupráce mezi žáky navzájem i s partnery mimo školu. Dále je důraz kladen na spolupráci samotného učitele s dalšími kolegy na výuce GRV.
 - U žáka je důraz kladen na skupinovou práci ve třídě, na spolupráci napříč ročníky a na spolupráci s partnery vně školy.
-

c) partnerská spolupráce: škola

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Ve škole fungují partnerské vztahy, škola poskytuje učitelům a žákům vhodné podmínky pro spolupráci při řešení globálních výzev na lokální úrovni.	C. 1.1. škola Škola se hlásí k významu budování dobrých vztahů, podporuje akce, na nichž spolupracují žáci a učitelé z různých tříd.	C. 1.2. škola Škola aktivně vytváří podmínky pro rozvoj průřezového GRV vzdělávání skrze podporu mezitřídní a kolegiální spolupráce (umožňuje slučování hodin a scházení se mimo vyučování). Škola má koordinátora pro GRV, který spolupráci usnadňuje.	C. 1.3. škola Na škole fungují skupiny z řad učitelů (případně jiných zaměstnanců školy) a žáků, které se zabývají lokálními a globálními výzvami systematicky. Skupiny jsou v rámci školy etablované, nejsou závislé na jednom konkrétním člověku.
Škola spolupracuje s místními aktéry s cílem napomoci řešení globálních výzev na lokální úrovni.	C. 2.1. škola Škola při realizaci aktivit souvisejících s GRV spolupracuje s rodiči a místními aktéry, spolupráce je nahodilá a odvíjí se od aktuálních potřeb školy.	C. 2.2. škola Škola při realizaci aktivit souvisejících s GRV spolupracuje na základě ročního plánu s vytipovanými místními aktéry i s rodiči.	C. 2.3. škola Škola při realizaci aktivit souvisejících s GRV systematicky a pravidelně spolupracuje s rodiči a sítí aktérů.
Škola spolupracuje s jinými školami, hledá u nich inspiraci a sdílí příklady dobré praxe.	C. 3.1. škola Škola má přehled o školách zapojených do programu Světová škola. Komunikuje s vybranými Světovými školami.	C. 3.2. škola Škola sdílí s okolními Světovými školami své zkušenosti a podporuje své učitele v tom, aby navštěvovali zkušenější Světové školy, popř. vyjžděli i do zahraničí.	C. 3.3. škola Škola sdílí s ostatními Světovými školami své zkušenosti a materiály, nabízí ostatním školám návštěvy a inspiraci.

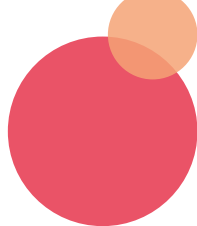
c) partnerská spolupráce: učitel

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Učitel u žáků rozvíjí schopnosti a dovednosti důležité pro partnerskou spolupráci v rámci třídy, školy i místní komunity.	C. 1.1. učitel Učitel má přehled o formách a metodách výuky, které vedou žáky ke spolupráci, a občas je využívá.	C. 1.2. učitel Učitel cíleně a vhodně kombinuje při výuce metody a formy, které podporují rozvoj spolupráce žáků a reflektuje s žáky skupinovou práci.	C. 1.3. učitel Učitel využívá různých metod a forem výuky, které podporují rozvoj spolupráce žáků, a vyhodnocuje jejich dopad na jednotlivé žáky; vede žáky k sebereflexi skupinové práce a společně reflektují spolupráci s místní komunitou.
Učitel spolupracuje se svými kolegy při výuce GRV témat.	C. 2.1. učitel Učitel spolupracuje se svými kolegy při výuce GRV témat nahodile na základě své potřeby (kolegy využívá zejména jako pomocníky – např. při návštěvách v hodinách, jako výpomoc při přípravě výuky nebo projektu).	C. 2.2. učitel Učitel jednorázově spolupracuje s kolegou či několika kolegy na výuce GRV témat, kolegy vnímá jako partnery (např. tandemová výuka, společné plánování hodiny, společná realizace projektu, mezipředmětová výuka...).	C. 2.3. učitel Učitel spolupracuje při výuce GRV témat se svým kolegou či se svými kolegy, které vnímá jako partnery pro celoroční kontinuální práci (např. pro tandemovou výuku, společné plánování hodiny, společnou realizaci projektu, mezipředmětovou výuku).

c) partnerská spolupráce: žák

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Žák bezkonfliktně a s respektem spolupracuje se svými spolužáky ve třídě.	C. 1.1. žák Žák při skupinové práci spolupracuje se svými spolužáky ve třídě, v týmu si s dopomocí učitele žáci rozdělují role a přijímají zodpovědnost za svůj úkol.	C. 1.2. žák Žák při skupinové práci spolupracuje se svými spolužáky, samostatně si rozděljuje role a zodpovědnosti za splnění dílčích částí úkolu, přijímá zodpovědnost za splnění úkolu jako celku.	C. 1.3. žák Žák při skupinové práci naslouchá názorům ostatních spolužáků a hledá řešení, která zohledňují stanoviska členů skupiny
Žák spolupracuje na řešení globálních problémů i napříč ročníky.	C. 2.1. žák Žák při řešení úkolu či projektu GRV spolupracuje se spolužáky ve třídě, příležitostně navazuje spolupráci se spolužáky z jiných ročníků kvůli přípravě svého projektu.	C. 2.2. žák Se spolužáky z jiných ročníků spolupracuje na jednorázových společných aktivitách a využívá potenciálu rozmanité skupiny k práci na projektu a vzájemnému učení.	C. 2.3. žák Žák pravidelně spolupracuje s žáky jiných tříd i se zaměstnanci školy na řešení vybraných úkolů či projektů GRV s cílem dosáhnout hlubších změn.
Žák rozvíjí partnerství v komunitě s místními aktéry i cílovou skupinou.	C. 3.1. žák Žák identifikuje cílovou skupinu svého projektu či místní akce a partnery pro spolupráci (média, místní samosprávu a další místní aktéry). Žák osloví ke spolupráci potenciální místní partnery, alespoň jeden z nich se zapojí do realizace místní akce.	C. 3.2. žák Žák při realizaci GRV projektů či místních akcí společně s partnery z obce pojmenovává své potřeby a možné způsoby vzájemné spolupráce, dohodne se s partnery na rozdělení úkolů. Žák navazuje spolupráci s cílovou skupinou a zjišťuje její potřeby.	C. 3.3. žák Žák připravuje GRV projekt či místní akci společně s partnery a cílovou skupinou (zapojuje je do procesu plánování), domlouvá se na prioritách, rozdělení rolí a odpovědnosti. Role jsou vyvážené, odpovědnost sdílená a spolupráce pro všechny strany přínosná. Po realizaci dochází k vyhodnocení spolupráce za účelem jejího zkvalitnění v budoucnu.

Koordinace výuky GRV ve škole

Kolegialita neboli vzájemná spolupráce, sdílení a podpora mezi učiteli tvoří nezbytný předpoklad pro celoškolní přístup k výuce globálních rozvojových témat na školách. Průřezovost či multidisciplinarita GRV (viz oblast porozumění propojenému světu) vyžaduje tuto vzájemnou a koordinovanou součinnost mezi vyučujícími. Společná práce ve formě tandemové výuky, společného plánování, mentoringu, peer-to-peer koučování přispívá k efektivnímu propojování rozmanitých přístupů a pohledů v různých předmětech, čímž podporuje holistický přístup GRV. Tyto formy spolupráce navíc podporují zapojení méně zkušených učitelů a mohou být velmi inspirativní i pro zkušenější kolegy jako prevence proti vyhoření. Vzhledem k mezipředmětové podstatě GRV je žádoucí, aby škola, která usiluje o celoškolní přístup ke GRV, vytvořila pozici koordinátora GRV, jehož rolí je domluva společných mezioborových témat, struktura a rozdělení jednotlivých lekcí, použití didaktických materiálů a informací a koordinace aktivit směřující ke společnému projektu.

Užitečné zdroje pro koordinaci výuky:

Metodiky kolegiální podpory v servisním učení.

Středisko ekologické výchovy SEVER:

skolaprozivot.cz/Ke-stazeni.html

Metodiky vzdělávacího programu UBUNTU – škola demokratického občanství (kolegiální a partnerská spolupráce, komunikace). Středisko ekologické výchovy SEVER: sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-democratickeho-obcanstvi

Týmové mezipředmětové vyučování (Team teaching, kolegium vyučujících). Herink, Josef a kol. Národní pedagogický institut – RVP.CZ portál: clanky.rvp.cz/clanek/c/z/18501/TYMOVE-MEZIPREDMETOVE-VYUCOVANI-TEAM-TEACHING-KOLEGIUM-VYUCUJICICH.html

Přínosy koordinátora GRV:

- udržuje zapojené vyučující v kontaktu na pravidelných setkáních,
- udržuje přehled o aktivitách školy a jednotlivých vyučujících,
- napomáhá v mediaci případných nedorozumění mezi vyučujícími GRV,
- posouvá věci kupředu tam, kde je potřeba,
- nabízí podklady pro evaluaci a reflexi proběhlého školního roku či dílčích aktivit,
- sestavuje akční plány Kontinua za školu a shromažďuje plány od jednotlivých zapojených vyučujících,
- aktivně se zapojuje do komunity Světových škol a do školy přináší inspiraci,
- má přehled o vývoji v oblasti GRV na národní úrovni,
- komunikuje s partnerskými organizacemi Světové školy (Člověk v tísni, ADRA, ARPOK) v případě, když škola potřebuje podporu v určité oblasti,
- motivuje kolegy k sebevzdělávání skrze studium nových didaktických materiálů a účast na vzdělávacích akcích.

Síťování s ostatními světovými školami

Síť Světových škol v současné chvíli čítá více než 100 zapojených škol, v nichž každoročně probíhají pravidelné projektové dny či týdny. Zapojení vyučující by si měli, osobně či skrze koordinátora GRV, udržovat přehled o nových metodikách, dobré praxi na ostatních školách. Učitelé se mohou zapojovat do online Světových kabinetů, které partnerské neziskové organizace organizují, a získávat zde novou inspiraci či konzultovat nápady, sdílet radosti i starosti z GRV výuky. Evaluace učitelů ukazují, že pravidelná setkání jsou klíčová pro „dobíjení“ nové energie. Zkušenější učitelé se mohou zapojit do mentoringu či auditu Světových škol, čímž předávají zkušenosti nabyté z dobré praxe. Učitelé a žáci mají možnost se účastnit pravidelného jarního Summitu Světových škol, který je vždy zářmován jedním tématem a nabízí odbornou diskuzi, praktické workshopy či živou knihovnu, v níž si mohou žáci popovídat s pozvanými hosty nebo dalšími žáky.

praktické tipy

- Sledujte pravidelně web Světové školy (svetovaskola.cz) a ujistěte se, že partnerské organizace mají vaše kontaktní údaje, aby vás mohly informovat o dění v síti Světových škol.
 - Nebojte se koordinátory Světových škol kontaktovat v případě, že si nevíte rady či potřebujete pomoci.
 - Informujte koordinátory Světových škol o vašich projektových dnech. Nemohou se sice všech osobně zúčastnit, ale mohou zprostředkovat sdílení informací mezi zapojenými školami a nabídnout jim možnost se přijet k vám inspirovat.
-

Zapojení místních partnerů

Klíčovým přínosem v procesu spolupráce mezi školou a místní komunitou nemusí být nutně realizace samotného projektu, byť se jedná o důležitý hmatatelný výsledek, který zapojeným žákům, učitelům i místním aktérům přináší řadu přínosů (viz oblast odpovědného jednání). Stejně důležitou roli v zasítování školy a komunity sehrává budování lepších a pevnějších vztahů a vzájemné porozumění.

Vytipování a oslovení partnerů by mělo předcházet mapování komunity. Žáci se pokusí zamyslet nad tím, jak vypadá komunita (tedy obec či čtvrt' ve větších městech), v níž stojí škola, a která zařízení či organizace se v ní nacházejí a co poskytují svým členům. Konkrétně tedy, jak žáci, učitelé a škola z těchto služeb čerpají a proč je pro ně komunita důležitá. Škola, učitelé i žáci by měli mít představu o tom, jakou roli hraje škola v životě komunity, a přemýšlet nad tím, jakou roli by do budoucna měla mít, aby mohli připravit projekt, který je veřejně prospěšný (viz komunitní šetření v oblasti kritického zkoumání). Žáci by měli získat představu o tom, kdo rozhoduje o rozvoji komunity. Tato oblast je také úzce propojena s oblastí participace, protože díky spolupráci s místními aktéry jsou žáci, učitelé i škola motivováni k intenzivnějšímu zapojení do života komunity a posiluje se tím jejich důvěra v to, že mohou něco ovlivnit.

Co je důležité pro rozvoj úspěšné partnerské spolupráce v komunitě:

- Podpora vedení školy.
- Znalost místní komunity, včetně analýzy silných a slabých stránek.
- Identifikace potenciálních partnerů pro konkrétní projekt.
- Otevřená a pravidelná komunikace mezi školou a rodiči.
- Otevřená komunikace mezi školou a místními aktéry (radnice, firmy, neziskové organizace, sociální služby).
- Jasně definovaná cílová skupina, pro kterou je projekt určen.
- Jasně definované potřeby, které má projekt v komunitě naplnit.
- Nastavení rolí v projektovém týmu – kdy, kdo a s kým bude ohledně projektu komunikovat, koho oslovit

- Věřte v potenciál dětí. Uplatňováním partnerského přístupu vedete děti k odpovědnosti za jejich chování a učení.
- Nebojte se nechat žáky věci vymýšlet „odzdola“, vyvíjet iniciativu a místní aktéry, zejména samosprávu, k tomu posléze přizvat.
- Spolupráce je pomalý proces, který vyžaduje někdy i roky, proto, aby se vytvořila mezi školou a obcí důvěra, zejména ve větších obcích.
- Žáci jsou vnímaví k ocenění ze strany okolí a podaří-li se jim s úspěchem oslovit lidi mimo školu a předvést jim výsledek své iniciativy, získávají tím obrovskou dávku sebevědomí a motivace do další práce.
- Nezapomínejte, že i zdánlivě neúspěšný projekt je cenný z hlediska rozvoje dovedností komunikace mezi žáky samotnými i v komunikaci navenek.

Užitečné zdroje pro komunitní projekty:

Jak na spolupráci v týmu vzdělavatelů při realizaci servisních projektů. Hájková, Juříková, Kozlovská, Burešová a kol. Středisko ekologické výchovy SEVER, 2021: skolaprozivot.cz/Ke-stazeni.html

Komunitní přístup. Metodický text pro studenty učitelství. Činčera, Vízek, Bílek a kol. Hradec Králové: Gaudeamus 2019: lipka.cz/soubory/komunitni-pristup_uhk_metodicka-prirucka_final--f11916.pdf

Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ a SŠ (konkrétně aktivity ve fázi 3 a 4.6). Člověk v tísni:

– Metodika programu Active Citizens pro střední školy. 2014:

clovekv tisni.cz/media/publications/1252/file/metodika-active-citizens-.pdf

– Metodika pro 2. stupeň základních škol. 2019: clovekv tisni.cz/active-citizens-metodika-programu-pro-2-stupen-zakladnich-skol-1270pub

z praxe

„Kapitáni“ se často z žáků rekrutují již při snášení nápadů na téma projektů. Ten, kdo nápad přináší, mnohdy přináší také energii ho posouvat a směřovat. Ostatní se přidávají a postupně pomáhají s řešením během jara.“ Štěpán Macháček, učitel, Gymnázium Přírodní

„Milí studenti, moc mě těší vaše iniciativa. Když vidím tak zapálené mladé lidi, říkám si, že to s naší Českou republikou není ještě tak špatné. Smekám před vámi.“ Komentář z obce Zbiroh k žákům Základní školy J. V. Sládka

„Škola i komunita díky projektům propojují lokální aktivitu s globálním přesahem. Pochopitelně je pro školu příjemné, že se skrze média a šíření dobrého jména zviditelní. To ale rozhodně není to nejpodstatnější. Žáci se skrze projekt mohou rozvíjet v oblastech, na které se při výuce ne vždy dostane. Lidé z obce získávají informace i pohled na svět a zážitky, které je jinak často mýjejí. Světová škola je přínosem i možností pro všechny. Stačí jen chtít.“
Iva Dobiášová, Gymnázium Mnichovo Hradiště

Participace

Oblast participace řeší zapojování do rozhodování i do samotného řešení problémů a posiluje vědomí vlastního vlivu.

- U školy je v oblasti participace důraz kladen na zapojování žáků, učitelů i rodičů do rozhodování a plánování a na zapojování se do života obce (např. prostřednictvím projektů).
 - U učitele je důraz kladen na strategie (metody a formy práce), které učitel volí a které podporují rozvoj participace u žáků. Dále je důraz na vytváření prostoru pro zapojování žáků do rozhodování a na zapojování samotného učitele do plánování výuky GRV na škole.
 - U žáka je důraz kladen na spolurozhodování žáků v rámci třídy i školy, na zapojování do školních a komunitních akcí s globální tematikou i na iniciování takových aktivit.
-

d) participace: škola	důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
	Škola aktivně vytváří prostor pro zapojení žáků, učitelů i rodičů do rozhodování a plánování, a to zejména ve vztahu ke GRV a odpovědnému jednání školy.	D. 1.1. škola Škola informuje žáky, rodiče i zaměstnance o tom, jak se mohou zapojit do plánování a rozhodování o chodu a aktivitách školy.	D. 1.2. škola Škola vybízí žáky, rodiče a zaměstnance k zapojení a zohledňuje jejich návrhy při rozhodování o odpovědném směřování školy.	D. 1.3. škola Žáci, rodiče i zaměstnanci školy jsou běžnou součástí rozhodovacích procesů v rámci školy (školní parlamenty, rady rodičů apod.), jejich návrhy jsou brány jako relevantní a hrají roli při konečném řešení.
	Škola se skrze GRV projekty zapojuje do života obce a stává se důležitým hráčem v komunitě.	D. 2.1. škola Je-li škola oslovena s návrhem na spolupráci s místními aktéry v oblasti GRV, příležitostně se do společných aktivit zapojuje.	D. 2.2. škola Škola se pravidelně a systematicky zapojuje do aktivit obce či jiných místních aktérů, kteří se zabývají GRV tématy.	D. 2.3. škola Škola je iniciátorem akcí, které pomáhají řešit globální výzvy, systematicky a pravidelně se zapojuje do aktivit obce či jiných místních aktérů, kteří se zabývají GRV tématy.

d) participace: učitel

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Učitel využívá participativní metody výuky.	D. 1.1. učitel Učitel nárazově začíná do výuky metody, které podporují zapojení žáků (participativní metody). S žáky reflektuje, jak se do výuky zapojili.	D. 1.2. učitel Učitel pravidelně začíná do výuky participativní metody výuky. Metody vybírá s ohledem na cíle, téma a schopnost žáků pracovat samostatně. Pomocí reflexe i jiných nástrojů posiluje participaci každého žáka ze třídy.	D. 1.3. učitel Učitel ve většině vyučovacích hodin přirozeně začíná do výuky participativní metody výuky, využívá také principu vzájemného učení mezi žáky. Vede žáky k reflexi a zhodnocení vlastního zapojení i hodnocení výuky.
Učitel vytváří prostor pro zapojení žáků do rozhodování, plánování a hodnocení výuky i GRV projektů a o těchto možnostech žáky informuje.	D. 2.1. učitel Učitel cíleně vybírá témata školních či komunitních akcí na základě návrhu žáků. Zapojené žáky informuje o smyslu a účelu akce, tj. učitel využívá nižší formy participace.	D. 2.2. učitel Učitel při realizaci školních či komunitních akcí přizve žáky do spolurozhodování o tématu, podobě a účelu akce. Společně se žáky diskutuje o smyslu akce (např. využití peněz ze sbírky), tj. učitel využívá vyšší formy participace.	D. 2.3. učitel Učitel v roli průvodce vytváří při realizaci školních či komunitních akcí prostor a podmínky pro samostatné rozhodování žákovského týmu o tématu, podobě a účelu akce. Učitel podporuje žáky v uskutečnění vlastního rozhodnutí o způsobu spolupráce a volbě rolí. Učitel zpovzdálí pozoruje činnost týmu a na vyžádání konzultuje konkrétní témata či pomáhá s řešením konkrétního problému.
Učitel se zapojuje do plánování výuky GRV na škole.	D. 3.1. učitel Učitel má přehled o možnostech svého zapojení do procesu plánování výuky GRV na škole. Učitel pravidelně využívá možnosti, které škola nabízí k tomu, aby se k plánování výuky GRV vyjádřil (účast na poradách, hlasování, ankety apod.) – jeho účast je spíše pasivní.	D. 3.2. učitel Učitel sám nebo jako člen týmu učitelů společně s vedením školy spolurozhoduje o tom, jak bude výuka GRV na škole vypadat. Zapojuje se do plánování.	D. 3.3. učitel Učitel sám nebo jako člen týmu učitelů iniciuje inovace ve výuce GRV a plánuje společně s vedením školy jejich zařazení.

d) participace: žák

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Žák se podle svých možností zapojuje do rozhodovacích procesů v rámci třídy a školy.	D. 1.1. žák Žák se zapojuje do hlasování ve třídě a spolurozhoduje tím o třídnických záležitostech. Na základě výzvy učitele se zapojuje do spolurozhodování na celoškolní úrovni (např. volí zástupce do žákovské samosprávy).	D. 1.2. žák Žák se zapojuje do spolurozhodování na úrovni třídy i školy (průzkumy mínění, ankety, diskuze, debaty, studentské volby, kampaně atd.). Rozumí tomu, jak jednotlivé formy spolurozhodování fungují, rozpoznává příležitosti, jak se zapojit.	D. 1.3. žák Žák aktivně využívá a vyhledává příležitosti, jak se může zapojit do rozhodování a plánování na úrovni třídy i školy a dle svých možností toho využívá.
Žák se zapojuje do plánování školních či komunitních GRV projektů.	D. 2.1. žák Žák na základě výzvy učitele navrhuje téma, podobu a průběh školních či komunitních aktivit, které souvisí s globálními tématy, a pojmenuje smysl svého návrhu. Žák se zajímá o to, jak se bude s jeho návrhem pracovat.	D. 2.2. žák Žák i bez učitelovy výzvy navrhuje témata, případně podobu a účel školních či komunitních aktivit, které souvisejí s globálními tématy. Spolurozhoduje s ostatními spolužáky a svým učitelem o finálním návrhu i o realizaci.	D. 2.3. žák Žák navrhuje či přímo iniciuje realizaci školních či komunitních aktivit (vč. návrhu témat, podoby a účelu), které souvisejí s globálními tématy, a spolu s ostatními žáky přijímá odpovědnost za rozhodnutí týmu a realizaci akce. Žák přizve učitele ke konzultaci pouze v případě, kdy od něj potřebuje pomoc nebo s ním chce spolupracovat.
Žák se zapojuje do příprav a realizace školních a mimoškolních akcí s GRV tematikou.	D. 3.1. žák Žák se na základě výzvy učitele či spolužáků dobrovolně zapojuje v roli pomocníka do jednorázových školních nebo komunitních aktivit, které se zabývají globálními či lokálními problémy, rozumí obsahu a cíli akcí. Plní dílčí úkoly na základě zadání.	D. 3.2. žák Žák se aktivně zapojuje do školních či komunitních akcí, které řeší globální problémy. Angažuje se od příprav po realizaci a reflexi.	D. 3.3. žák Žák se v rámci školy zapojuje pravidelně či dlouhodobě do akcí, které řeší globální problémy, příp. je členem školních týmů, které se tématem zabývají.

Participativní přístup

Tradičně používaný Hartův žebřík participace popisuje zapojení žáků jako škálu, kde v nejnižších patrech pedagogové rozhodují sami, žáky nezapojují, či pouze symbolicky pro „okrasu“. Ve středních patrech tohoto žebříku pak učitelé s žáky spolupracují, informují je a radí jim, ale i nadále fungují jako iniciátoři aktivit. V nejvyšší části pomyslného žebříku pak učitelé ustupují do role facilitátorů a přenechávají žákům možnost vlastní iniciativy a vymýšlení projektů. V ideálním případě se pak dospělí nechávají strhnout iniciativou žáků ke společnému řešení nebo realizaci projektu.1

Nejvyšší patra žebříku představují ideál participativního vyučování, v němž se žáci sami podílejí na vyhodnocování cílů a obsahu výuky, a to se přímo pozitivně odráží v jejich schopnostech poradit si s problémy běžného života.

Zdroje k rozvoji participace:

Audiovizuální lekce k posílení participace žáků. Člověk v tísni, JSNS.CZ: jsns.cz/lekce/15600-kde-si-mame-hrat, jsns.cz/lekce/15631-deti-jdou-k-volbam, jsns.cz/lekce/152828-betka-a-chytre-hlavicky

Jak víme, že to funguje?: jak zjišťovat postoje a postojevé změny u žáků ve výuce. Allum, Liz. Praha: Člověk v tísni. 2015. clovekv tisni.cz/jak-vime-ze-to-funguje-jak-zjistovat-postoje-a-postojove-zmeny-u-zaku-ve-vyuce-1783pub

Jednej lokálně, mysli globálně – Metodika informovaných a reflektovaných akcí. Kate Allen, Adam Čajka a kol. Brno: NaZemi, 2017. nazemi.cz/sites/default/files/metodika_informovanych_a_reflektovanych_akci.pdf

Participativní přístup. Metodický text pro studenty učitelství. Činčera, Machková, Bílek a kol. Hradec Králové: Gaudeamus 2019: lipka.cz/soubory/participativni-pristup_metodicka_prirucka_final_1--f12035.pdf

Participativní metody. Centrum občanského vzdělání: participativnimetody.cz

Dialogický přístup

Proces učení je ve Světové škole vnímán jako dialogický proces, který je založen na participaci a vyžaduje přátelské a bezpečné prostředí ve třídě, aby mohl být efektivně uplatňován. „V dialogu se účastníci učí navzájem se uznávat za rovné, jsou ochotni se podřídit lepšímu náhledu a přesvědčivějšímu argumentu, a tak dospět k hlubšímu a pravdivějšímu poznání; dialog je jedním z důležitých prostředků demokracie.“ Dialog má svůj nepostradatelný význam i z hlediska globalizace, protože jeho cílem je najít společnou řeč. Skrze dialog vzniká důvěra a porozumění, bez nichž nelze vzájemně spolupracovat na řešení globálních problémů tohoto světa. V didaktice dialogu je podstatná identifikace vlastních myšlenek, názorů a postojů, žáci se skrze odpovědi na otevřené otázky učí empatii a naslouchání. Autentický dialog pracuje s komplikovanými tématy, na něž není jednoduchá odpověď. Skrze dialog se žáci učí verbální i nonverbální komunikaci, práci s jazykem, a je tím podněcováno a prohlubováno myšlení a porozumění.

Dialogický přístup velmi dobře rozvíjí metody nenásilné komunikace (dyády, práce s leducem emocí a potřeb pomoci kartiček), které jsou vhodné pro rozvoj vytváření nezbytného bezpečného prostředí ve třídě s důrazem na empatické naslouchání sám sobě i ostatním a budování dovedností žáků, díky nimž dokážou lépe popisovat vlastní pocity, potřeby a názory.

Velmi užitečnou metodou je také metoda Filozofie pro děti, s níž se děti učí klást otevřené, filozofické otázky (nikoli ve smyslu filozofie jako akademické disciplíny, ale jako zamýšlení se nad důležitými životními tématy) a společně je v dialogu zkoumají a rozvíjejí. Předmětem tohoto filozofického rozhovoru je debata o otázkách, na které je složité najít jednoznačné odpovědi. Filozofickou diskusí se žáci učí rozvíjet své kritické myšlení i svůj vztah ke společnosti, v němž dialog probíhá, učí se navzájem myšlenkami obohacovat, naslouchat druhým a přispívat zpětně ke hledání odpovědi. Metoda je uplatnitelná v mnoha předmětech na všech stupních vzdělávání od mateřských po vysoké školy.

Zdroje k rozvoji dialogického vyučování

Filozofie pro děti (P4C), kurzy. Člověk v tísní: clovekvrtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/filozofie-pro-deti#:~:text=Metoda%20Filozofie%20pro%20d%C4%9Bti%20vyu%C5%BE%C3%ADv%C3%A1,letech%2020

Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ a SŠ (fáze 2, Dialog Já a Ty). Člověk v tísní:

– Metodika programu Active Citizens pro střední školy.

2014: clovekvrtisni.cz/media/publications/1252/file/metodika-active-citizens-.pdf

– Metodika pro 2. stupeň základních škol. 2019:

clovekvrtisni.cz/active-citizens-metodika-programu-pro-2-stupen-zakladnich-skol-1270pub

Metody nenásilné komunikace (dyády, práce se sadou kartiček pocitů). With you*th: withyou-th.org/handbook/cs/method/metody-nenasilne-komunikace-ukazka

Nenásilná komunikace. NVC Brno: nenasilnakomunikace.org/stahnete-si-cviceni-s-kartickami-potreb-a-pocitu

Šedová, K., Švaříček, R., Šalamounová, Z. Komunikace ve školní třídě. Praha: Portál. 2012.

Školní parlament

Jedná se o tradiční, zkušenostmi ověřený a propracovaný nástroj, který umožňuje žákům podílet se na životě školy a zároveň se připravit na reálné zapojení do systému zastupitelské demokracie. Žáci se zde učí řadu dovedností jako komunikace, spolupráce, které budou v reálném životě potřebovat. Funkční parlament zprostředkovává pro žáka ujištění, že je jeho hlas slyšet, že jeho nápady budou prodiskutovány a případně realizovány. Podporuje se tím důvěra mezi dětmi navzájem, mezi vedením a dětmi (žáci dokážou tohoto nástroje využít smysluplně a kreativně), a zásadně tak zlepšuje klima ve škole. Tato důvěra se buduje pomalu a postupně a vyžaduje funkční nastavení celého systému, jenž je úhelným kamenem efektivnosti tohoto participativního nástroje.

Inspirace pro školní parlament:

Centrum pro demokratické učení nabízí metodiky a kurzy k založení či zefektivnění fungování žákovských parlamentů: cedu.cz

Hazlbauer, Tomáš. Jak vypadá funkční žákovský parlament? (seriál článků k funkčnímu školnímu parlamentu). Národní pedagogický institut – RVP.CZ: clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/22078/JAK-VYPADA-FUNKCNI-ZAKOVSKY-PARLAMENT-2-DIL.html

praktické tipy

- Přistupujte k žákovi s respektem v potenciál každého. Vzdejte se mocenského přístupu.
- I v rámci ŠVP lze vytvořit prostor pro iniciativu žáků, mohou do určité míry ovlivňovat i obsah výuky.
- Participace nejlépe funguje tam, kde se kladou otázky a otevírají problémy, nikoli při popisu tématu.
- Participativní přístup je náročnější na čas, zejména zpočátku, aktivuje však navíc jiný typ akčních dovedností, které jsou dobře uplatnitelné v reálném životě.
- Nebojte se neúspěchu, protože chybami a neúspěchy rosteme. Dovolíme-li žákům chybovat, neztratí nadšení.

z praxe

„Na začátku je důležité si s žáky ujasnit, co je smyslem toho, proč se společně scházíme – formulovat cíl. Proč je dobré snažit se být veřejně aktivní, zajímat se o věci kolem sebe, hledat globální souvislosti? Dnes už to žáci zapojení v programu Active Citizens dělají za nás. Vzájemně se informují, starší učí mladší, sdílí zkušenosti. Kolikrát se dozvídáme my něco nového od nich!“

Martina Feuersteinová, pedagogická asistentka, Gymnázium Na Zatlance

„Hlavní je dát žákům dostatek prostoru. Někdy máme tendenci vymýšlet to za ně, ale oni to zvládnou! Občas stačí se jen šikovně zeptat. To, co vymyslí sami, vezmou za své a budou motivovaní na tom pracovat.“ Romana Bartůňková, učitelka, Gymnázium Na Zatlance

„Teď už vím, že i s malými dětmi se dá pracovat na velkých tématech.“ Vilma Waldrová, učitelka 1. a 2. třídy, SŠ, ZŠ a MŠ, Frýdek-Místek

Odpovědné jednání

Odpovědné jednání ke světu řeší vnímání sebe sama jako součást lidského společenství a přírody a z toho vyplývající důležitost odpovědného přístupu ke světu.

- U školy je důraz kladen na to, že škola je nositelem společenských norem a vědomě podporuje hodnoty odpovědného (nejen) spotřebitelského chování a tyto postoje aktivně komunikuje.
- U učitele je důraz kladen na dovednosti učitele posilovat u žáků přesvědčení o vlastním vlivu a podporovat rozvoj odpovědného jednání žáků. A dále je důraz kladen na odpovědné jednání samotného učitele.
- U žáka je důraz kladen na rozpoznání a přesvědčení vlastního vlivu na dění kolem sebe, na posuzování dopadů vlastního i cizího jednání, na rozpoznání ne/odpovědného jednání.

e) odpovědné jednání k světu: škola

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Škola je svým přístupem k řešení globálních výzev nositelem společenských norem, realizuje projektové aktivity, které pomáhají řešit globální výzvy.	E. 1.1. škola Škola nahodile realizuje projekty v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.	E. 1.2. škola Škola systematicky a pravidelně realizuje školní projekty v oblasti globálního rozvojového vzdělávání (dny/týdny GRV).	E. 1.3. škola Škola systematicky realizuje projekty v oblasti globálního rozvojového vzdělávání. Při realizaci akcí vědomě volí způsoby, které odpovídají odpovědnému jednání (volí odpovědné dodavatele, eliminuje vznik odpadu atd.).
Škola spolupracuje s místními aktéry s cílem napomoci řešení globálních výzev na lokální úrovni.	E. 2.1. škola Škola vnímá odpovědné jednání jako důležitý cíl výuky, ke kterému své žáky vede. Důležitost odpovědného jednání komunikuje skrz školní nástěnky, školní web, na poradách či třídních schůzkách.	E. 2.2. škola Škola dovnitř i navenek komunikuje, jak ona sama rozvíjí u žáků odpovědné jednání s cílem přispět k řešení globálních výzev.	E. 2.3. škola Škola cíleně pracuje na medializaci témat a svých aktivit v oblasti odpovědného jednání při řešení globálních témat.
Škola spolupracuje s jinými školami, hledá u nich inspiraci a sdílí příklady dobré praxe.	E. 3.1. škola Škola v některých oblastech fungování a provozu školy příležitostně zjišťuje, jak si stojí z pohledu globální odpovědnosti a udržitelnosti.	E. 3.2. škola Škola provádí v různých oblastech fungování a provozu školy systematické šetření zaměřené na globální odpovědnost a udržitelnost a kladé důraz na odpovědné spotřebitelské chování. Má vymezeno několik oblastí, ve kterých toto jednání naplňuje (např. plýtvání jídlem, úspora energie...).	E. 3.3. škola Škola mění své zažité spotřebitelské návyky směrem k odpovědnějšímu jednání a systematicky a pravidelně vyhodnocuje, v čem došlo ke zlepšení a jak účinná jsou zavedená opatření.

e) odpovědné jednání k světu: učitel

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Učitel vede žáky k přesvědčení o vlastním vlivu.	E. 1.1. učitel Učitel dává příklady a připomíná žákům situace, které svými aktivitami ovlivnili.	E. 1.2. učitel Učitel vytváří příležitosti a situace, které mohou žáci svým jednáním ovlivnit.	E. 1.3. učitel Učitel dává žákům prostor zapojit se do řešení různých situací a problémů, které mohou svým jednáním ovlivnit.
Učitel vede a motivuje žáky k odpovědnému jednání.	E. 2.1. učitel Učitel pracuje ve svých hodinách s konkrétními příklady odpovědného a neodpovědného jednání. Výuka probíhá ve třídě.	E. 2.2. učitel Učitel zařazuje do výuky praktické aktivity, během kterých si žáci zkouší odpovědné jednání mimo prostory školy (např. akce Uklidíme Česko, akce na podporu lidských práv) a trénují dovednosti pro šetrný pobyt v přírodě, šetrné zacházení se zdroji nebo podporu potřebným.	E. 2.3. učitel Učitel zařazuje do výuky praktické aktivity, během kterých žáci zažívají odpovědné jednání v praxi (uvnitř i mimo školu). Cíleně žákům zvědomuje jejich smysl. Při projektové výuce se zaměřuje na propojenost lokálních projektů s globálními tématy. Vyhodnocuje jejich dopad (mj. s cílem podpořit další aktivitu žáků).
Učitel sám promítá odpovědný přístup do svého jednání.	E. 3.1. učitel Učitel jedná zodpovědně v rámci možností, které škola aplikuje. Učitel zavedená opatření podporuje, dbá na důsledné dodržování nastavených principů odpovědného jednání a podporuje v odpovědném jednání i ostatní ve škole.	E. 3.2. učitel Učitel vyhodnocuje nové příležitosti pro rozvoj odpovědného jednání na škole a v jejím okolí a navrhuje změny.	E. 3.3. učitel Učitel vyhodnocuje příležitosti pro rozvoj odpovědného jednání v rámci fungování školy a místní komunity a navrhuje změny, sám se na jejich realizaci podílí. Odpovědné jednání promítá do svého každodenního života a mění své návyky.

e) odpovědné jednání k světu: **žák**

důrazy / kritéria	indikátory úrovně 1	indikátory úrovně 2	indikátory úrovně 3
Žák vnímá sebe sama jako součást lidského společenství a přírody, chápe důležitost odpovědného jednání.	E. 1.1. žák Žák si všímá a dokáže pojmenovat, jak lidé ovlivňují dění kolem sebe. Rozpoznává u sebe i ostatních příklady odpovědného a neodpovědného jednání, které vede k (pozitivním či negativním) změnám v přírodě či společnosti.	E. 1.2. žák Žák rozpozná příklady a vysvětlí význam občanského zapojení v řešení globálních výzev. Žák pojmenuje motivy odpovědného a neodpovědného jednání u sebe i u druhých.	E. 1.3. žák Žák upozorňuje na témata v místní komunitě, která je nutné v souvislosti s globálními výzvami řešit, a navrhuje akce, které by k řešení pomohly, sám se na jejich realizaci podílí. Žák dokáže popsat dopady odpovědného a neodpovědného jednání.
Žák věří, že se může svým chováním podílet na pozitivní změně.	E. 2.1. žák Žák dokáže pojmenovat situace ve svém životě a okolí, o kterých se domnívá, že je svým jednáním může ovlivnit, příp. je již ovlivnil.	E. 2.2. žák Žák dokáže pojmenovat situace a problémy za hranicí svého osobního života a bezprostředního okolí, o kterých se domnívá, že je může ovlivnit, příp. je již ovlivnil. Zkouší různé způsoby, jak ovlivňovat ostatní k odpovědnému jednání.	E. 2.3. žák Žák věří, že může ovlivňovat dění kolem sebe a přispívat k řešení globálních výzev. Hodnotí účinnost různých způsobů jednání. Cíleně získává ostatní (spolužáky, rodiče i okolí) pro odpovědné jednání.
Žák se účinně a odpovědně podílí na řešení globálních výzev realizací školních projektů i změnou každodenních návyků.	E. 3.1. žák Žák posuzuje dopady vlastního chování na přírodu a společnost. Na základě výzvy učitelem navrhuje možnosti, jak toto jednání zkvalitnit.	E. 3.2. žák Žák vyhodnocuje dopady svého každodenního jednání na přírodu a společnost bez výzvy učitele a sám navrhuje možnosti, jak toto jednání zkvalitnit.	D. 3.3. žák Žák promítá odpovědné jednání do svého každodenního života a mění své návyky. Při realizaci projektů i během jiných aktivit plánuje svou činnost tak, aby odpovídala principům odpovědného jednání.

Posilování vědomí vlastního vlivu

Program Světová škola vychází z přesvědčení, že aktivní zapojení žáků do rozhodování, plánování a realizace projektů je klíčovou kompetencí pro rozvoj aktivního občanství, jež je cílem nejen globálního rozvojového vzdělávání, ale vzdělávacího systému obecně v demokratických státech. Dovednost participovat, spolupodílet se na rozhodování jako nástroj pro budování demokracie by měla být žákům předávána od počátku školní docházky. Participace posiluje v mladých lidech vědomí vlastního vlivu a sebedůvěry v to, že mohou svými rozhodnutími a činy ovlivnit své okolí. Sebedůvěra a víra ve vlastní moc patří k nejdůležitějším faktorům prevence proti nárůstu extremismu ve společnosti. Čemuž odpovídá i často popisovaná frustrace mladých lidí, kteří běžně uvádějí, že jsou frustrováni pocitem, že jsou ignorováni a že nejsou připravováni na to, aby uspěli.

Z evaluace programu Světová škola:

„Úspěchem byla i schopnost motivovat žáky k zapojení do aktivit souvisejících s programem a rozvoj jejich vzájemné spolupráce. Učitelé získali nové znalosti při studiu vybraného tématu a zkušenosti s realizací projektů, příp. i spolupráci s kolegy.“

„Program Světová škola je postaven na projektové metodě, která má potenciál žáky aktivizovat a zvyšovat jejich přesvědčení o vlastním vlivu, zároveň umožňuje přizpůsobit organizaci výuky možnostem jednotlivých škol, resp. pedagogů.“

„U žáků byl rovněž věcně významný rozdíl mezi skupinami identifikován u proměnné empowerment (přesvědčení žáka o jeho schopnosti přispět ke zmírnění environmentálních a sociálních problémů), kde skupina testovaná po programu vykazuje vyšší deklarovanou míru očekávaných kompetencí.“ Mgr. Lenka Broukalová a Václav Broukal, Spora, z. s.

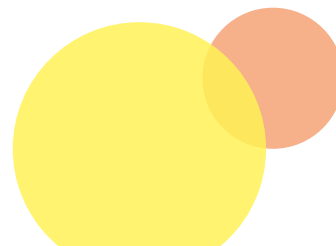
„Na náborové hodině mi žáci říkali, že to stejně nemá smysl. Tento postoj se během projektu změnil. To je asi nejdůležitější postoj do života. Mám tu moc! Žáci posílili své sebedůvěrou. I ti, kdo se moc neprojevovali a stáli stranou, se zapojili a nyní se projevují.“ Tomáš Lengál, učitel, Gymnázium Frýdlant

Projektová výuka

Projektová metoda představuje stěžejní metodiku programu Světové školy. Ačkoli projekty, které žáci iniciují, jsou vyvrcholením a pomyslnou třešničkou na dortu představující závěrečnou fázi „jedné“ v procesu GRV učení, je rozvoj předchozích oblastí Kontinua nezbytným předpokladem pro úspěšné završení a realizaci projektu. Projektový den či týden by měl být vnímán jako integrální a smysluplný prvek výuky přispívající k posilování vědomostí a dovedností a jejich fixování tím, že žák propojuje probíranou látku s reálným životem, čímž si uvědomuje smysluplnost učení, získává novou motivaci k dalšímu učení a nabývá sebejistoty. Úspěšné projekty musí vycházet z vlastní iniciativy žáků a jejich zájmů, začleňují a využívají mezipředmětových znalostí a propojují školu s okolní komunitou. Při plánování a realizaci žáci získávají kompetence spolupráce, zodpovědnosti, samostatnosti, organizace, řízení a komunikace. A také nová přátelství, radost, dobrý pocit a praktické zkušenosti, což je neméně důležité.

Klíčové fáze projektu:

- Výběr vhodného tématu a metody jeho zpracování.
- Stanovení cíle, cílové skupiny a jasného obsahu projektu.
- Vytvoření projektového týmu, rozdělení rolí a úkolů jednotlivým členům týmu.
- Příprava a plánování projektu – sestavení harmonogramu a finančního plánu, propagace, logistika, produkce.
- Získání potřebných finančních prostředků.
- Realizace projektu.
- Evaluace projektu.

- Vybírejte takové projekty, k jejichž řešení nevede předem nalinkovaná cesta a vyžadují tudíž kreativní řešení. Motivujte žáky k výběru tématu projektu propojeného s reálným životem.
- Ponechte žákům prostor, aby se cítili architekty svého projektu, jediné tak využijí naplno potenciálu projektové výuky.
- Nebojte se projektů i ve třídách s handicapovanými žáky nebo žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí. Naše zkušenosti z programu Active Citizens ukazují, že i zde to funguje, protože žáci vidí v projektové výuce praktické propojení vzdělávání s reálným životem a jsou mnohem více motivováni.
- Vymýšlení projektu přizpůsobujte dovednostem žáků, ale nepodceňujte je.
- Projektová výuka je nesmírně cenná pro rozvoj mezilidských vztahů ve třídě. Pozorujte své žáky u přípravy projektu, dozvíte se o nich mnoho nového.
- Nebojte se po skončení formativního hodnocení a dejte žákům prostor k reflexi a vlastního vyhodnocení každého projektu.
- Zapojení žáků do úpravy prostředí, v němž žijí, je motivuje k dlouhodobé ochraně životního prostředí.

*„Rozdělili jsme si úkoly/práci a každý věděl, co má dělat.“
„Spolupracovali jsme a výborně jsme se u toho bavili.“ „Byla sranda a navzájem jsme si pomáhali.“*

*„Holky dělaly to, co měly – byly šikovné.“ žáci a žákyně, 9 let,
ZŠ Příbor*

*„Očekávala jsem, že se projekt Afrika očima čeladenského
čápa prožene školou tak jako desítky dalších. Zazáří, potěší,
obohatí a skončí v propadlišti školních dějin. A spadla mi
brada.“ J. Satinská, ředitelka školy, ZŠ Čeladná*

*„Uvědomila jsem si, že když jím sladkosti, neškodím jen
svému zdraví, ale můžu kvůli obsahu palmového oleje taky
škodit přírodě a zvířatům.“ Monika Kopecká, 12 let, ZŠ a MŠ
Jindřichov*

*Líbilo se mi, že si žáci neuvědomili, že se vlastně učí a opakují
probranou látku.“ Klaudie Mikolášová, učitelka, ZŠ Čeladná*

*„Naši studenti se naučili organizovat, plánovat a vystupovat
na veřejnosti, tyto zkušenosti využijí určitě i ve svém
dalším profesním životě.“ Lucie Popovičová, Martina
Benedikovičová, Sportovní gymnázium Vrbo pod Pradědem*

Užitečné zdroje k odpovědnému jednání:

Filmy pro vyučující k projektové metodice. Člověk v tísni, JSNS.CZ : jsns.cz/lekce/15264-projektove-vyucovani

Jednej lokálně, myslí globálně – Metodika informovaných a reflektovaných akcí. Kate Allen, Adam Čajka a kol. Brno: NaZemi, 2017.
nazemi.cz/sites/default/files/metodika_informovanych_a_reflektovanych_akci.pdf

Publikace o změně klimatu. Klima se mění – a co my? Proč a jak se učit o změně klimatu. Daniš, Petr a kol. Praha: Ministerstvo životního prostředí. 2021. ucimoklimatu.cz/wp-content/uploads/2021/11/KLIMA-SE-MENI-A-CO-MY_.pdf

Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ a SŠ (fáze 4 projekt-plánování). Člověk v tísni:
– Metodika programu Active Citizens pro střední školy. 2014: clovekvtisni.cz/media/publications/1252/file/metodika-active-citizens-.pdf
– Metodika pro 2. stupeň základních škol. 2019: clovekvtisni.cz/active-citizens-metodika-programu-pro-2-stupen-zakladnich-skol-1270pub

Projekt Kdo jiný? Metodická příručka a příklady dobré praxe pro učitele ZŠ a SŠ. Praha: Člověk v tísni, JSNS.CZ. 2017:

jsns.cz/nove/projekty/kdo-jiny/2017/clk_kdo_jiny_prirucka_pedagogove_2017_05online.pdf

Projektová výuka v klimatickém vzdělávání. Praha: Člověk v tísni, 2021. clovekvtisni.cz/projektovou-vyukou-ke-klimatickemu-vzdelavani-teorie-a-priklady-ze-skolni-praxe-1785pub

Příspěvek čtenáře informuje o projektové metodě a projektové výuce. Zormanová, Lucie. Národní pedagogický institut – RVP.CZ portál: clanky.rvp.cz/clanek/c/s/14983/PROJEKTOVA-VYUKA.html

Svět v jednom dni, projektové dny s rozvojovou tematikou pro 1. stupeň ZŠ. ARPOK: arpok.cz/novy/wp-content/uploads/2013/02/Sv%C4%9Bt-v-jednom-dni_1-stupe%C5%88.pdf

